

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějiny a didaktiky dějepis - KDDD

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kostel sv. Petra a Pavla v Liticích u Plzně
The Church of St. Peter and Paul in Litice near Pilsen

Anna Šilhavá

Vedoucí práce: prof. PhDr. Vít Vláš, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)

Studijní obor: Český jazyk se zaměřením na vzdělávání - Dějepis se zaměřením na vzdělávání
(B ČJ – D)

2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Kostel sv. Petra a Pavla v Liticích u Plzně vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze

.....
podpis

Zde bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce prof. PhDr. Vítu Vlnasovi, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky, ochotu a vstřícnost při konzultacích.

Dále jsem vděčná celé své rodině, která je mi oporou při mém studiu. V neposlední řadě patří mé díky též sdružení Koinonia Jan Křtitel, Archivu města Plzně a Státnímu oblastnímu archivu v Plzni za vlídnou spolupráci a pomoc při získávání pramenů.

ANOTACE

Tato práce se zabývá kostelem sv. Petra a Pavla v obci Litice u Plzně. Zaměřuje se na ucelený historický vývoj kostela a jeho vybavení v průběhu dějin - od jeho románských počátků až po současnost. Práce je vypracována s využitím veškerých informací shromážděných odbornou a regionální literaturou, které prošly kritickým zhodnocením a analýzou. Hlavním heuristickým zdrojem jsou archivní prameny, jež k tomuto tématu nebyly v této míře dosud probádány.

KLÍČOVÁ SLOVA

Plzeň - Litice (místní část Plzně) - Čechy západní - architektura sakrální - dějiny umění - církevní dějiny - románský sloh - gotický sloh - barokní sloh - dějiny hmotné kultury

ANNOTATION

This thesis deals with the church of St. Peter and Paul in the town of Litice near Pilsen. It is focused on comprehensive historical development of the church and its equipment through the course of history - from its romance beginnings to the present time. The thesis was written employing all information accumulated from specialised and regional literature, which underwent critical evaluation and analysis. The main heuristic sources are archival records about this topic, which had not been studied to this extent yet.

KEYWORDS

Plzeň (Pilsen) - Litice (municipal district of Plzeň/Pilsen) - Western Bohemia - sacral architecture - art history - the Church history - Romanesque style - Gothic style - Baroque style - history of material culture

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Obec Litice.....	6
2.1. Základní informace.....	6
2.2. Historie obce Litice.....	7
2.3. Vrcholný středověk (12. – 14. století).....	8
2.4. Pozdní středověk (14. – počátek 16. století).....	10
2.5. 16. a 17. století.....	11
2.6. 18. a 19. století.....	12
2.7. 20. století.....	12
3. Kostel sv. Petra a Pavla.....	15
3.1. Základní informace.....	15
3.2. Historický vývoj kostela a farní správy.....	16
3.3. Architektura.....	29
3.4. Mobiliář.....	33
4. Ostatní sakrální stavby v obci.....	39
4.1. Fara.....	39
4.2. Immaculata.....	40
4.3. Socha sv. Jana Nepomuckého.....	40
4.4. Kapličky.....	40
4.5. Hřbitov.....	41
5. Závěr.....	41
Obrazová příloha:.....	43
Seznam použitých informačních zdrojů:.....	48
Primární prameny:.....	48
Sekundární literatura:.....	50
Seznam obrazových příloh:.....	53

1. Úvod

„Věže kostelů a hradů jsou vztyčené ukazováčky minulosti.“
(Václav Kubín)

Kdyby jen mohly zdi kostela mluvit... ale ony to dokážou. Mluví jen jinou řečí. Řečí historických pramenů a svého ztvárnění. Mluví skrze historii, která nám ukazuje jejich minulost a sílu. Jejich řeč nám připomíná, že máme na minulost pamatovat, uchovávat si ji a sřežit ji. Každé místo je naplněno historií. Je ovšem třeba této řeči naslouchat. To je cílem této práce.

Rozhodla jsem se napsat práci na téma Kostel sv. Petra a Pavla ze třech hlavních důvodů:

Prvním a nejpodstatnějším důvodem je můj osobní vztah ke kostelu. Již odmala ho vídám ve svém životě a až teď jsem na něj zaměřila svoji pozornost a zjistila jsem, že je mnohem víc než jen obyčejný vesnický kostel.

Druhým důvodem je má vrozená zvědavost, která chtěla zjistit více o mém rodném kraji. Myslím, že je důležité, poznávat svá rodiště a jejich historii. Poznáme-li jejich minulost, náš vztah k místu se prohloubí, začne nám přirůstat více k srdci a jsme na něj hrdí. Teprve tehdy, když poznáme historii místa, můžeme ocenit jeho dnešní podobu.

Avšak až poslední důvod byl pro mě ten nejdůležitější. Úmysl a touha vytvořit práci, která bude zahrnovat veškeré poznatky a vědění o kostela sv. Petra a Pavla v Liticích. Dosud jsou totiž vydány jen díla s útržkovitými a neúplnými informacemi.

Tato práce začíná kapitolou o historii celé obce Litice, která je ovšem nedílnou součástí dějin kostela. Domnívám se tedy, že pro pochopení historického vývoje kostela je důležité také znát dějiny obce, ve které kostel stojí. V další kapitole se již plně zabývám historickým vývojem kostela a to jak se říká: „od počátku k dnešku“. Dalším předmětem zkoumání je samozřejmě také exteriér a architektura kostela, jimž se věnuji v kapitole č. 3.3. Důležitou a cennou součástí kostelů je dále mobiliář, který se v kostele nachází, a v litickém kostele jsem ho nemohla vynechat. Zabývám se jím v kapitole č. 3.4. Nemohu jistě také opomenout ostatní sakrální stavby, které se v obci nachází, jelikož ty jsou s kostelem notně spjaty. Toto pořadí kapitol dle mého nejvíce přispívá k celkové srozumitelnosti a přehlednosti práce.

Poněvadž chci postihnout celý historický vývoj kostela, jeho architekturu i vybavení, je nutno využít veškerých písemných i nepísemných pramenů, sekundární literatury a mnohdy i novinových článků. Veškeré informace obsažené v sekundární literatuře (zejm. od Ladislava Lábka, či Emanuela Pocheho) jsem ověřila pomocí primárních pramenů.

Byla bych ráda, kdyby tato práce přispěla zájemcům, kteří chtějí poznat bohaté dějiny kostela sv. Petra a Pavla v Liticích, a dala jim najevo vzácnost této starobylé památky.

2. Obec Litice

2.1. Základní informace

Litice jsou dnes již samostatným městským obvodem Plzeň 6 – Litice. Malebná ves Litice je situována 4 kilometry jižně od Plzně směr na Klatovy. Leží mezi okolními vesnicemi Lhota, Radobyčice a Šlovice. Obvodem protéká Litický potok a řeka Radbuza, na které je zbudována přehradní nádrž České údolí. Dominantou obce je gotický kostel sv. Petra a Pavla s románskými základy a s přílehlou farou a také zřícenina hradu Litice (obr. 1).

Vzhled vesnice popisuje již kronika ze začátku 20. století: „*Litice jsou stará kostelní ves, ležící 6 km na jih od středu města Plzně. Leží na pravém břehu řeky Radbuzy. Středem obce od jihu k západu protéká potok, který rozděluje obec na dvě části. V blízkosti řeky obchází potok vysoký a strmý ostroh, který z východní výšiny vybíhá a záhy jako hradiště vyhlédnut byl.*“¹

Jméno obce Litice vznikl z výrazu „Lutici“, který mohl vzniknout ze dvou variant:

- 1) Jméno prvního osadníka Luta (= krutý, divoký).
- 2) Slovanský kmen Luticů.

Druhá varianta se zdá pravděpodobnější. Přistěhovalci nebo váleční zajatci z kmene Luticů, kteří původně žil v Braniborsku, Předních Pomořanech a na přílehlých ostrovech v Baltském moři, nejspíše ves Litice založili.² Luticemi byla obec nazývána až do konce 14. století, pak získal převahu snadněji vyslovitelný tvar Litice.³

Litice se svojí katastrální výměrou 10,8 km² patří k větším obcím náležejícím pod město Plzeň. Počet obyvatel činí 1934.⁴

Kdysi nezávislá obec Litice, dnes již část města, patří mezi nejstarší v okolí Plzně. První zmínka o vsi je z roku 1212. Historie městské části Litice však sahá až daleko do pravěku.

---

1 Kronika Litic I., s. 26

2 Pozn. Z kmene Luticů např. pocházela i Drahomíra, manželka českého knížete Vratislava a matka sv. Václava. (Novobilský 2002, s. 3)

3 Novobilský 2002, s. 3,4

4 ke dni 12. 12. 2016, zdroj: <https://umo6.plzen.eu/zivot-v-obvodu/mestsky-obvod-plzen-6-litice/mestsky-obvod-plzen-6-litice.aspx> (29. 3. 2019)

2.2. Historie obce Litice

Jak již bylo zmíněno, Litice je obec s bohatou historií, která sahá až do pravěku. Pro pochopení vývoje kostela sv. Petra a Pavla musíme také zmínit stručnou historii této vesnice.

2.2.1. Pravěk

První poznatky o pravěkém osídlení na katastrálním území Litic byly objeveny při stavbě dálničního obchvatu Plzně (dálnice D5) v roce 1993. S nálezy v této oblasti vznikl poměrně jednolitý přehled vývoje v pravěku na území Litic. Dokázáno bylo osídlení neolitické, eneolitické, středo-, mlado- a pozdně bronzové, halštatské, časně laténské. Tento mikroregion se tak stal jednou z nejkvalitněji archeologicky zmapovaných částí krajiny na Plzeňsku.⁵

Nejstarší osídlení sahá už k počátku neolitu. Sledované území představuje neolitické sídliště zemědělců soustředěné v okolí Litic. Podle dosavadních výsledků je zřejmé, že Liticko bylo jednou z nejdříve zemědělským lidem obydlených a využívaných oblastí nejen na Plzeňsku, ale i v celých západních Čechách.⁶ Neolitické obyvatelstvo budovalo svá sídliště v poněkud netypických polohách z hlediska pedologického, geologického a geomorfologického. Mikroareály měly spíše návětrná umístění, neležely na říční trase⁷, soustředily na méně kvalitních svahových hlínách a stály na malých vrcholcích v nadmořské výšce okolo 400 metrů.⁸

Z období eneolitu zanechali lidé v pozorované oblasti známky opakovaného osídlení výhradně v jediné lokalitě a to na ploše litické ostrožny, na které byl později zbudován hrad. Dá se zde pozorovat charakteristický znak sídlišť této kultury – výběr polohy totožný s vrcholně středověkou volbou pro stavbu hradu. Na území Litic není ale doloženo pozdně eneolitické a následně ani starobronzové osídlení.

Ze střední doby bronzové odkryli archeologové na zkoumaném území v Liticích důkazy o přítomnosti nositelů mohylové kultury (1600-1300 př. n. l.). Zrovna v mladší době bronzové byla oblast Litic poměrně hustě osídlena. V příštích obdobích až po vrcholný středověk hustota obydlí nenabyla takové výše jako v mladší době kamenné a bronzové. V pozdní době bronzové se více vyskytovala výšinná umístění sídlišť, např. na litické ostrožně.⁹

V etapě trvající zhruba 500 let a obsahující dobu halštatskou a přechod k době laténské ubývá stop osídlení. Vesměs v celých západních Čechách neznáme příliš halštatských sídlišť.

5 Braun 2001, s. 102

6 Sokol 2001, s. 212

7 Dvě řeky (Radbuza a Úhlava) jsou vzdálené minimálně 2 kilometry

8 Braun 2001, s. 103

9 Sokol 2001, s. 221-223

V Liticích se však nejméně v jednom případě objevily stopy sídelní činnosti. Zjistilo se, že na konci doby halštatské se na již dříve využívané ostrožně usídlili Keltové. Vybuvovali zde hradiště, chráněné valy a příkopy.¹⁰ Znamky laténského osídlení v definované oblasti nebyly zjištěny. Avšak nedaleko zkoumaného území (cca 1,5 kilometru severně od litické ostrožny) byly nalezeny dva objekty pravděpodobně ze starší doby laténské.

V dalších čtyřech stoletích se germánské osídlení soustředilo zejména na půdě pozdější Plzně a blízkého okolí. V Liticích však germánská dlouhodobější aktivita není doložena.¹¹

2.2.2. Raně středověké období (5. – 11. století)

Bohužel na začátku raného středověku není na území Litic prokázáno osídlení. Avšak 5 kilometrů západně od Litic jsou doloženy pohřby do starších mohyl z 9. století. Nelze tedy vyloučit, že v Liticích v tomto období bylo také nějaké osídlení.¹²

Až v mladší době hradištní (v druhé polovině 10. století) bylo dokázáno, že při dnešním Litickém potoce usadilo slovanské obyvatelstvo, které pravděpodobně založilo ves.

Teprve však v 11. století opět nepatrně roste počet lokalit dokládající stabilnější osídlení a můžeme mluvit již o opravdové vsi. Litice jsou tedy jednou z nejstarších vesnic na Plzeňsku.¹³

2.2.3. Vrcholný středověk (12. – 14. století)

S Liticemi a litickým hradem je neoddělitelně spjat staročeský panský rod Drslaviců, který vyvstal patrně z kmene Liticů. Drslavici měli v erbu tři červené šikmé pruhy v bílém poli. Tento erb mají Litice dodnes (obr. 3). Nejstarším doloženým Drslavicem byl Drslav.¹⁴ V Liticích snad on či nějaký jeho příbuzný postavil dvorec (tehdy ještě dřevěný) a využil ho k obraně již stávajícího obyvatelstva. Také pravděpodobně postavili na opačném vrchu románskou svatyni, která je předchůdkyně kostela sv. Petra a Pavla. Rod Drslaviců zřejmě držel vlastnictví společně. Naneštěstí v rodě Drslaviců bylo plno totožných jmen, která se často v písemných pramenech opakují, a není tyto osoby často možné odlišit.

Roku 1212 však Litice vystupují z historického stínu. První písemnou zmínkou je královská listina, která se zmiňuje o panském sídle v Liticích a jeho majiteli Oldřichovi z Litic (Lutic).¹⁵ Oldřich ovšem zemřel již roku 1213. Jeho synové Protiva a Půta se o

---

10 Novobilský 2002, s. 3

11 Sokol 2001, s. 223-226

12 Sokol 2001, s. 229

13 Sokol 2001, s. 232

14 Drslav byl v letech 1160 - 1165 plzeňským kastelánem a prefektem, čili byl nejvyšším krajským úředníkem a sídlil na hradě v Plzni. (Novobilský 2002, str. 5)

15 Novobilský 2002, s. 5

majetek podělili. Tímto se rod rozdělil na dvě větve. Příslušníci rodu používali predikát „z Litic“, „z Potštejna“ nebo „ze Žinkov“. Obě tyto větve vlastnily hrad a polnosti.¹⁶ V této době byl hrad přestavěn v důkladné a opevněné vrcholně středověké sídlo.

Další významnou osobností byl Vilém ze Žinkov (později z Litic). Byl purkrabím na hradě Přimda a měl patrně zvláštní důvěru Přemysla Otakara II., jemuž byl „*rádcem a průvodčím*“.¹⁷ Po smrti krále roku 1278 dostal další díl litického hradu po některém ze zemřelých bratrů. Sedm dalších mladých Drslaviců a majitelů hradu (z Litic, ze Žinkov nebo z Potštejna) se stali významnými královskými úředníky, mezi nimi Soběhrd z Litic a Půta II. z Potštejna (purkrabí v Domažlicích).¹⁸ Půta II. z Potštejna, syn Půtův, ale svůj podíl roku 1304 postoupil králi Václavovi II. Ten polovinu hradu asi k ničemu nepotřeboval a vzápětí ji prodal držitelům druhé půle (druhé větvi rodu) Rousovi, Rackovi, Vilémovi a Protivovi. Tímto se potštejnsko-žinkovská větev ztratila z dějin litického hradu.

V této době začaly rozpory mezi králem Janem Lucemburským a českou šlechtou. Poté, co král nechal uvěznit Jindřicha z Lipé, se většina šlechty i litičtí páni postavili panovníkovi na odpor. Proto roku 1316 postihla hrad Litice královská zástava. Po smíru krále s českou šlechtou roku 1318 dostali Litičtí svůj hrad zpět. Museli však předtím zaplatit vysokou sumu (2 000 kop grošů) a prodat ves Maškrov u Stodu, což je přivedlo do finanční tísně.¹⁹

Další období znamenalo pro Litice dobu klidu a vzestupu. Jedním z majitelů hradu byl Rous IV. (1318-1365), královský podkomoří, purkrabí, správce v Chebu a přední rádce Karla IV. Kvůli výbornému postavení Rouse byla s Plzní roku 1343 uzavřena smlouva, která stanovila přesné hranice mezi litickým panstvím a majetkem plzeňských měšťanů. Jenže kolem roku 1352 se situace v Liticích zhoršila. Právě tehdy došlo k rozdělení celého zboží. Jen Rous IV. a jeho synovec Protiva IV. zůstávali dále na hradě. V této době máme také první zmínku o litickém kostele sv. Petra a Pavla. Po smrti Rouse IV. (1365) se majetkové poměry zhoršily. Rousův podíl se všemi dluhy připadl jeho synovi Heřmanovi. Ten musel v roce 1367 starodávné sídlo rodu a panství Litice se všemi polnostmi a kostelem prodat zámožnému sousedu, chotěšovskému klášteru. Tehdy se osada již rozšířila až ke kostelu a v Liticích žilo něco okolo 44 hospodářů, ti byli vesměs národnosti české. Na svou dobu byly Litice poměrně velkou vsí.²⁰

---

16 Kronika Litic I., s. 28

17 Lábek 1928, s. 9

18 Lábek 1928, s. 9, 10

19 Novobilský 2002, s. 18

20 Lábek 1928, s. 11

2.2.4. Pozdní středověk (14. – počátek 16. století)

Podle mínění historiků klášter premonstrátek v Chotěšově pronajímal Litice šlechticům, kteří ale na hradě nesídlili a nepečovali o něj, jen brali užitek ze vsi a z poplužního dvora. Hrad proto chátral a měnil se ve zříceninu. Zdá se ale, že tomu tak zcela nebylo.

Prvním známým nájemcem byl roku 1385 Heřman z Nečtin, jemuž pravděpodobně vyjednal nájem jeho bratr Jan, který působil v Liticích od roku 1380 jako farář. Heřman z Nečtin nejspíše na hradě nebydlel a měl zde jen svého purkrabího, který se zde staral o místní hospodářství. Heřman byl jistě nájemcem ještě roku 1398, kdy do místního kostela dosadil nového faráře. Známe také dalšího nájemce, kterým byl Jan z Hrádku. Jan si Litice pronajal roku 1407. Ten také v obci nepřebýval, měl zde svého purkrabího Mořice Hubenku.²¹ Po změně chotěšovského probošta roku 1415 se nájemce vystřídal. Nový probošt Hynek z Úlic pronajal Litice svým příbuzným, Janu staršímu a Janu mladšímu z Úlic. Jelikož jim Úlice již nepatřily, bylo pravděpodobné, že bratři žili na litickém hradě.²²

Po Novém roce 1421 vypálili chotěšovský klášter husité vedeni Janem Žižkou z Trocnova. Je takřka jisté, že v této době byl litický hrad obranyschopný, avšak o jeho roli v husitských válkách se bohužel nedochovaly žádné záznamy. Zikmund Lucemburský dal roku 1422 majetek chotěšovského kláštera do zástavy šlechticům, kteří bojovali po jeho boku. Tehdy se cena Litic a jejich polností stanovila na 1500 kop grošů. Vyšší zástavní částka by mohla naznačovat, že litický hrad měl dosud ještě nějakou hodnotu. Zástavy ale v srpnu téhož roku Zikmund odvolal.

V letech 1431-1448 dostal Litice do zástavy Vilém Švihovský z Ryžemberka, jeden z vůdců katolické strany v Plzni a obránců města před Prokopem Holým během obléhání roku 1433.²³ Jakmile se Litice dostaly do panských rukou, putovaly z ruky do ruky. Dostaly se do rukou Děpolda z Ryžemberka a poté Protivy z Plzně. Posléze Litice koupil Bedřich z Donína na Vlčejně. Jeho rod pak držel panství až do roku 1515, kdy jej Bedřichův vnuk prodal Janu Čičovcovi z Čičova na Těšovicích. Ten jako bezdětný zemřel o pět let později. Záhy na to dostal Litice Vladislav z Běšin.

2.2.5. 16. a 17. století

Vladislav z Běšin vzkřísil přídomek „z Litic“ a sám ho od roku 1531 používal. Tehdy však zbývaly z litického hradu dávno jen rozvaliny a jako vrchnostenské sídlo sloužila menší tvrz postavená patrně někde v blízkosti kostela nebo hospodářského dvora. Avšak litickému

²¹ Novobilský 2002, s. 22

²² Lábek 1928, s. 16

²³ Novobilský 2002, s. 23

kostelu se za Vladislava z Běšin začalo dařit lépe.²⁴ Dne 23. června 1562 vydal král Ferdinand majestát, jímž Vladislavovi daroval Litice a přilehlý les Vysoká. Ne dlouho poté Vladislav zemřel. Jeho synové nebyli ještě plnoletí.²⁵

Jelikož se na počátku druhé poloviny 16. století začíná opět dařit chotěšovskému klášteru, zahájil tehdejší probošt Hasler roku 1569 diskuzi o navrácení Litic do rukou kláštera. O rok později bylo jednání dokončeno a premonstrátky se ujaly opět Litic a nedalekého lesa Vysoká. Zboží pak držely nepřetržitě až do roku 1782.

Klášter již před třicetiletou válkou spravoval obec jako věrně katolickou. Válka se Litic dotkla velice těžce. Přívalem vojska byla ves zdevastována a obyvatelstvo zdecimováno. Na podzim roku 1620 zde tábořilo vojsko Maxmiliána Bavorského s kazatelem, který líčí Litice jako osadu sice velkou, ale zcela zpustošenou. V obci vypukl mor a neštěstí bylo dovršeno vpádem Švédů roku 1639. Vojáci vedení generálem Königsmarkem vypálili Litice společně s dalšími 13 osadami v nejbližším okolí Plzně.²⁶ Po ukončení války dbal chotěšovský klášter o to, aby na zdevastovaná panství přišli noví kolonisté. V této době, jako do celých západních Čech, přicházejí do Litic zejména řemeslníci a sedláci ze Saska, Švábska a Frank, jelikož jich byl zde citelný nedostatek. A tak se Litice začínají pomalu poněmčovat.²⁷ I v chotěšovském klášteře nabývali převahy řeholníci a duchovní německého původu. Ještě roku 1648 vedl litický farář matriku česky. Německých osadníků v této době již bylo plno, o čemž svědčí matrika narozených z roku 1643, ve které je zmíněno pouhých osm osedlých, z nichž jen čtyři měli česká jména. K roku 1677 byly Litice již zcela německé.²⁸

2.2.6. 18. a 19. století

Roku 1700 čítala zdejší farní osada 1700 lidí. Hospodářský vývoj obce byl v této době celkem klidný a stabilní.²⁹ Příznivé hospodářské podmínky trvaly i po zrušení kláštera během josefínských reforem. Litice se začaly v této době rozrůstat. Roku 1788 bylo ve vsi 63 hospodářských usedlostí.³⁰ Před rokem 1791 se v obci zřídila německá škola. Tehdejší řídící učitel se jmenoval Waisse a jeho potomci tu pak působili téměř 150 let (až do roku 1924).³¹

---

24 Lábek 1928, s. 16

25 Kronika Litic I., s. 30

26 Lábek 1928, s. 16

27 Krausová 2006, s. 171–21

28 Lábek 1928, s. 16 – 21

29 Kronika Litic I., s. 35

30 Lábek 1928, s. 17

31 Kronika Litic I., s. 40

V roce 1822 koupil Litice kníže Karel Alexandr Thurn-Taxis. V jeho rodině zůstalo panství až do roku 1925. Na počátku 40. let 19. století došlo k rozebrání posledních zbytků litického hradu na stavbu mostu a domů ve vsi.³²

Rozsáhlé změny přinesla druhá polovina 19. století, kdy začaly v okolí Litic vznikat uhelné doly (např. Mariin, Mathildin, Max Karlův). Plzeňští podnikatelé, zejména velkopřumyslník František Hýra, založili v místě hornickou kolonii. Roku 1874 získala obec vlastní železniční zastávku na trati Železná Ruda – Plzeň a dřevěný most přes řeku Radbuzu nahradil most kamenný. Tyto změny přispěly k dalšímu rozvoji obce. S otevřením dolů přišly do Litic čeští dělníci a počet obyvatel se tak zdvojnásobil. Nastává národnostní obrat, českých obyvatel je v této době již více jak 50 %.³³

2.2.7. 20. století

Změny složení obyvatelstva ve druhé polovině 19. století, o kterých již byla zmínka, s sebou nesly řadu problémů, zejména spory mezi místními Čechy a Němci. Nejvýrazněji se toto napětí projevilo v boji o českou školu. Místní Němci si stěžovali až v Řezně u knížete Thurn-Taxise a českým horníkům bylo vyhrožováno propuštěním, pokud budou své děti posílat do této české školy. Češi se nevzdali, spor vyhráli a roku 1910 byla otevřena česká škola v Liticích.

Počátek 20. století přinesl rovněž zavírání dolů.³⁴ Složení obyvatel se po zániku hornické kolonie opět změnilo. Roku 1900 bylo v Liticích napočteno 1142 Čechů a 956 Němců, ale roku 1910, těsně po zavření dolů, se situace obrací a v Liticích bydlí 1080 Němců na 986 Čechů. Počet českých obyvatel se během dalších let postupně snižoval.³⁵

O Liticích za 1. světové války máme zprávy především z obecní kroniky. Píše se v ní, že válka zničila mnoho životů litických občanů. Řada jich zahynula na frontě a někteří na konci války v nemocnicích. Na počtu padlých se v kostele vyvěsil seznam obětí s fotografiemi a poděkováním, který zde visí dodnes. Ke konci války se začala šířit španělská chřipka a mnoho zesláblých špatně živených lidí na ni zemřelo. Zprávy o porážce německých vojsk, rozpadu rakouské říše a vzniku Československa se do Litic dostaly dne 29. října 1918. Večer téhož dne veškeré české obyvatelstvo uspořádalo v Liticích tábor lidu s projevy. Dne 15. června 1919 se konaly v Liticích obecní volby, zvolilo se 30členné zastupitelstvo, v němž bylo 18 Němců a 12 Čechů.

---

32 Kronika Litic I., s. 32

33 Krausová 2006, s. 172

34 Krausová 2006, s. 172

35 Lábek 1928, s. 18

Od roku 1919 nastal v obci stavební ruch. V Liticích proběhla elektrifikace a vyrostly zde nové domky. Od roku 1925 se Litice začínají rozrůstat. V roce 1928 již obec čítala 321 domů a Češi počtem opět převýšili Němce. V kronice se dokonce píše, že Litice jsou svojí rozlohou největší obec na Plzeňsku.³⁶ Při konání voleb roku 1927 občané Litic zvolili do místní rady 13 Čechů a 11 Němců. A co je důležité, byl zvolen první český starosta František Metlička. Tyto volby znamenaly pro české obyvatelstvo v Liticích výhru. Roku 1930 žilo v Liticích už 61,6 % Čechů. Byli to především dělníci hledající obživu v průmyslových závodech na Plzeňsku, zejména v plzeňské Škodovce. Pomocí českých bank se v Liticích postavila nová česká čtvrť. Příliv nových českých obyvatel se ale nelíbil Němcům, kteří to brali jako nepřirozený zásah.³⁷ Vliv SdP v Liticích ve 30. letech narůstal postupně. V obecních volbách roku 1938 již získali henleinovci sedm mandátů z deseti.³⁸

Když v noci 29. na 30. září 1938 podepsali zástupci Francie, Německa, Anglie a Itálie dohodu v Mnichově, znamenalo to pro Československo ztrátu pohraničí. Hranice Velkoněmecké říše se posunula do bezprostřední blízkosti Plzně – několik desítek metrů od borské věznice. Tímto se Litice staly součástí třetí říše.³⁹ Německá armáda dorazila do Litic 10. října roku 1938. Místní Němci se na příjezd pečlivě připravovali - zdobili domy a ženy pletly věnce. Vojáci se ubytovali ve škole a hned následující den nastaly oslavy. Mezi 26. a 28. říjnem bylo z Litic vypovězeno 156 českých rodin. Část Čechů opustila Litice dobrovolně již v září. Zůstal zde dle kroniky pouze jeden český zemědělec a několik dělníků, kteří byli zaměstnáni ve Škodovce. Někteří Češi se chtěli do obce dostat zpět, ale byli zadrženi.

Občané Litic měli za války úkol zajišťovat zásobování a podílet se na všech akcích podporujících frontu. Litičtí Němci byli postupně povolávání k odvodu. V srpnu 1939 byla do Litic na Hůrku umístěna čtyři protiletadlová děla. Radost německých obyvatel z připojení Litic k Německu vyprchala podle pamětníků velmi rychle. Obyvatelé museli narukovat a životní podmínky se stále zhoršovaly.⁴⁰

Dne 25. dubna 1945 došlo k bombardování Plzně. Byl to poslední velký nálet, během něhož byly zničeny Škodovy závody. S tímto bombardováním je spojena nejznámější událost, která se stala v Liticích za druhé světové války, zřítíl se zde americký bombardér (letoun B-

---

36 Kronika Litic I., s. 42 – 46

37 Johann Prokscha (litičtý Němec) to shrnul do jedné věty: „*So nach und nach wurde Littitz mit Hochdruck tschechisiert.*“ – v překladu: „*Tak byly Litice pozvolna nuceně čechizovány.*“ (Krausová 2006, s. 184)

38 Kronika Litic I., s. 198

39 Slabý 1990, s. 2

40 Krausová 2006, s. 183 – 188

17G). Padlým americkým letcům byl v červenci 1946 postaven v Liticích pomník, který stojí dodnes.⁴¹

V neděli 6. května 1945 v deset hodin ráno přijelo do Litic auto se čtyřmi Čechy, kteří žili v Liticích už před válkou a oznámili, že Američané se blíží a budou zde do dvou hodin. Žádali od starosty Prokschy předání obce do českých rukou. Předání dle slov starosty proběhlo bez větších potíží. Dřívější obyvatelé, kteří žili převážně v blízkém okolí, se velice rychle vraceli zpět do Litic.

Po skončení války i Litice ovládla snaha o odplatu. Okresní národní výbor v Plzni vydal v červnu výzvu k zatčení všech okupantů a zrádců. V litickém seznamu bylo jen 11 osob. Mnoho německých rodin utíkalo zpět do Německa, ostatní Němce pozatýkali a zkonfiskovali jim veškerý majetek. Většinu zatčených nakonec zařadili do odsunu, jen pár litických Němců odsoudili za válečné zločiny.⁴² Odsun Němců v Liticích začal dne 4. listopadu 1945. Většinu Němců odvezli ovšem až 28. listopadu na Klatovsko. Němečtí pamětníci popsali tuto noc jako náhlý přepad, Češi naproti tomu hovoří o vzorně organizované akci.⁴³

Litice se staly roku 1945 znovu samostatnou obcí a do konce roku 1946 žilo v téměř celých Liticích jen české obyvatelstvo. Politický život v letech 1945-1948 se nijak nelišil od života v celém Plzeňsku a zemi. Únorových událostí roku 1948 se mnozí litičtí občané účastnili v oddílech Lidových milic plzeňských podniků. Dne 25. února 1948 byl v Liticích ustanoven výbor obnovené Národní fronty. Roku 1949 byly Litice připojeny k Plzni. V letech 1960-1963 byl v Liticích velký nárůst obyvatel, kteří sem přicházejí zejména z Plzně. Roku 1964 se Litice od Plzně odloučily a spojily se s nedalekými Šlovicemi. Litice tak patřily do okresu Plzeň – jih. V roce 1970 byla zahájena stavba vodní nádrže České údolí na řece Radbuze a Litice se tedy znovu připojily k Plzni pod obvod Plzeň 3 – Bory. V roce 1975 zahájil svoji činnost kamenolom, který funguje až dodnes, a stále narušuje přírodu a životní prostředí. Až roku 1990 se Litice staly samostatným městským obvodem Plzeň 6.⁴⁴

---

41 Slabý 1990, s. 4,5

42 Např. mladá Němka Anna Raunerová, která pracovala jako dozorkyně v pracovním táboře v Holýšově, nebo funkcionář NSDAP a člen NSV Jan Eichler.

43 Krausová 2006, s. 192 – 199

44 Kronika 1969 – 1989, passim

3. Kostel sv. Petra a Pavla

3.1. Základní informace

Kostel sv. Petra a Pavla (obr. 8) byl postaven v obci Litice na vrcholku naproti hradu (obr. 2), proto je na něj krásný pohled ze všech světových stran a stal se dominantou vesnice. Známy plzeňský historik a regionalista Ladislav Lábek shrnul jeho polohu takto: „*Kostel litický má postavení dominující širému okolí. Z daleka jest viděti ostrý hrot jeho vížky a bílou omítku jeho zdiva... Místo pro chrám vybrali tedy Drslavici velmi šťastně.*“⁴⁵

Nachází se uprostřed pomyslného trojúhelníku vytyčeného významnými kláštery: Kladruby (založení 1115), Plasy (založení 1144) a Klášter u Nepomuku (založení 1145). Tato důležitá církevní centra doplnil na počátku 13. století chotěšovský klášter. Kostelní ves Litice dále ležela na důležité obchodní stezce, kterou známe jako Norimbersko-řezenskou cestu spojující Čechy s německými zeměmi.

Farní kostel vypadá na první pohled jako obyčejný venkovský kostelík. Pyšní se ovšem pozoruhodným vybavením, zajímavým historickým vývojem a skrytým tajemstvím románských základů. Můžeme jej přiřadit do souboru nejvýznamnějších staveb na území města Plzně a v jejím okolí. Z toho důvodu je chráněn jako nemovitá kulturní památka.

Dějiny kostela sahají až do románského období a tudíž v sobě ukrývá mnoho zajímavých příběhů, osudů a zejména bohatou historii.

3.2. Historický vývoj kostela a farní správy

3.2.1. Románské základy

Na počátku 20. století, kdy se objevily první hypotézy o románských základech kostela, se uznávaný plzeňský historik Ladislav Lábek vyjádřil: „*Lze předpokládati, že domněnka o románském předchůdci kostela je lichou.*“⁴⁶ Dnes již víme, že se Ladislav Lábek mýlil a kostel doopravdy románského předka má.

Románské základy se objevily při archeologických pracích, které probíhaly v letech 2015-2016 z důvodu odvodnění a odvětrání základového zdiva. Po sejmutí novodobé omítky na severním průčelí lodě byly nalezeny architektonické prvky z románské doby a zbytky zdiva s figurální výzdobou. Důkazů pro tvrzení, že kostel sv. Petra a Pavla má románské základy, se našlo několik:

- 1) Byl odhalen hrob s ostatky, které obsahovaly pouze část pánve a dolní končetiny.

Poloha kostí a jejich orientace ukázaly, že při stavbě základů gotického kostela nedošlo k jejich poškození. Hrob tedy musí být starší než gotický kostel a nachází

⁴⁵ Lábek 1928, s. 22

⁴⁶ Lábek 1928, s. 22

se pod jeho základy. To dokládá také existenci pohřbů kolem prvotního románského kostela, jenž stál na místě dnešní gotické stavby.

- 2) Dále se povedlo odhalit zeď tvořenou středními a menšími lomovými kameny, které byly spojené maltou. Právě toto spojení maltou a neuspořádanost kamenů rozlišují toto zdivo od pravidelných základů gotického kostela. Je zde patrná snaha použití starší konstrukce, lícování a zasazení gotického kostela do románských základů.⁴⁷
- 3) Můžeme také podotknout, že zasvěcení kostela svatému Petru a Pavlu náleží u nás k nejstarším patrociniím a ve starších dobách se ve stejné lokalitě zasvěcení konzervativně zachovávalo.⁴⁸

Nalezené románské zdivo v jihozápadním rohu kostela bylo součástí stavby, která pravděpodobně měla s pozdějším gotickým kostelem přímou prostorovou spojitost a nacházela se v jeho těsné blízkosti. Románský kostel odborníci datují na konec 12. století. Byl zbudován z kamene a měl podobu spíše kaple než kostela, jak jej známe dnes. Románská svatyně měla nejspíše samostatně stojící věž na západní straně, která zanikla při výstavbě gotického kostela.⁴⁹

Písemné prameny o románských základech mlčí. Avšak archeologická zpráva konstatuje, že kostel sv. Petra a Pavla románský původ má. Opory pro dataci nejstarší vývojové fáze kostela bohužel nemáme. Můžeme shledat podobnost zdiva a ozdobných prvků s kostelem sv. Petra a Pavla ve Svojšíně, který byl zbudován před rokem 1160. Proto tušíme, že litický románský kostel mohl stát již někdy v této době – kolem poloviny 12. století.⁵⁰

Nejvýznamnějším duchovním centrem v této době byla Stará Plzeň se svojí rotundou sv. Petra a Pavla. V blízkém okolí stály jen dva doložené kostelíky – v bývalém Kostelci a v druhé zaniklé vsi v Malicích.

Tehdejší páni Litic Drslavici zvolili místo vzniku románské svatyně velmi dobře. Vybrali kopec ležící proti výšině, na níž stálo jejich sídlo – litický hrad. Měli tak kostel doslova na dohled. Na výběr měli také mezi kopcem Hůrkou, který je sice dostatečně vysoký, ale zde by se kostel nestal dominantou pro celé širé okolí. Další vrcholy byly buď vzdálené, nebo k nim nevedla schůdná cesta. Na místě, které si vyvolili Drslavici pro stavbu kostela, nebyly žádné travní porosty. Existovala zde jen jakási náhorní plošina, která byla porostlá

---

47 Dudková 2018, s. 38-42

48 Anderle 2006, passim

49 Dudková 2018, s. 38-42

50 Anderle 2017, s. 248 - 250

trávou a nízkými keři. Dalším důvodem, proč vznikl kostel na tomto místě, mohl být fakt, že tímto místem vedla obchodní stezka od Dobřan, jež pokračovala na hrad Plzeň.

Šlo bezpochyby o kostelík vlastnický, který páni považovali za součást svého majetku, a jenž se stal jádrem tehdejšího dvorce. V románské stavbě bylo pravděpodobně zvláštní místo pro oddělenou bohoslužbu – tzv. tribuna.⁵¹

Jen výjimečně se stane, že v naší době dojde k objevu románské stavby, která byla dosud neznáma. Odkrytí románských základů litického kostela sv. Petra a Pavla zařadilo objekt mezi nejdůležitější církevní stavby daného období na území města Plzně. Jde o zásadní doklad osídlení místa před založením Nové Plzně.

3.2.2. První zmínka

O tom, co se s románským kostelem přibližně nadcházejících sto let dělo, schází jakákoliv další informace. Písemné prameny mlčí nejen o románské stavbě, ale i o následujícím vývoji.

První zmínka o kostele pochází z roku 1352. Nachází se v registrech papežských desátků. Tento zápis se stroze zmiňuje o tom, že kostel platí ročně 30 grošů. Pro Litice se papežský desátek nezvedal ani v dalších letech výběru (až do roku 1399) Tato zmínka také potvrzuje farní status obce, jelikož je zde kostel uveden jako farní. To by naznačovalo existenci fary nebo farního objektu někde v blízkosti kostela. Už tehdy ale musela mít litická farnost určitou důležitost, jelikož okolní i daleko větší obce platily mnohem méně: např. Dobřany - 18 grošů, Malesice – 18 grošů, Chotíkov - 15 grošů nebo Kozolupy – 12 grošů.⁵²

Stavba pravděpodobně v této době zůstala stále v románské podobě a k žádným podstatným stavebním úpravám nedocházelo a to až do 2. poloviny 14. století.⁵³

3.2.3. Přebrání správy Chotěšovem

Už v době první zmínky o kostelu lze vidět pronikání vlivu chotěšovského kláštera na panství litické. Chotěšovský klášter v této době za proboštů Domoslava (řečený Moravec) a Oldřicha procházel výrazným rozkvětem. Rozšiřoval se nejen vliv chotěšovského kláštera, ale také jeho konvent a majetková držení. Vlastnictví kláštera se rozrostlo z 30 vesnic na 56 vesnic.⁵⁴ V této době byl vlastníkem Litic a kostela Rous starší, český podkomoří. Ten byl zde posledním pánem. Rous byl zbaven své funkce roku 1356, což mělo za následek ztrátu vysokého postavení a pokles příjmů a nakonec zadlužení. Majetkové poměry se zhoršily natolik, že vzniklé dluhy platil za svého bývalého komořího i Karel IV. Pravděpodobně to

51 Dudková 2018, s. 38-42

52 Tomek 1874, s. 86

53 Anderle 2014, s. 7

54 Vlček 1997, s. 255

byly dluhy vzniklé s výstavbou kostela. Proto musel Rous IV. roku 1367 prodat litické panství i s kostelem chotěšovskému klášteru.

Chotěšovský klášter pronajímal ves a vyhradil si právo do kostela dosazovat jen kněze světské. Litice byly největší vsí, které klášter v Chotěšově držel. Obec čítala 44 usedlostí.

Ve druhé polovině 14. století zdejší faráři mívali také jiná obročí než správu litické farnosti. Proto farnost často pronajímali chudým kněžím, kteří vykonávali úřad za poplatky. Z 14. století se zachovalo jen několik zmínek o kostelních farářích a správčích. Roku 1380 zde byl místním farářem **Jan z Jeřeně a z Nečtin (1380-1389)**, který byl do té doby farářem v Maštově v severozápadních Čechách a patřil mezi významné duchovní osobnosti své doby. Je prvním doloženým farářem ve farnosti v Liticích. Dlouho zde však neseťoval, jelikož přijal funkci pražského kanovníka. Proto své místo roku 1382 na dva roky pronajal **Hodislavovi z Dobřan (1382-1384)** za 24 kop grošů na rok. Po dvou letech se do funkce faráře navrátil Jan z Jeřeně, který roku 1385 dopomohl svému bratru Heřmanovi z Nečtin (držitel panství Buben) k získání nájmu litického panství.⁵⁵

Heřman z Nečtin roku 1389 dosadil do funkce nového faráře **Hanu z Hradce Králové (1390-1398)**. Za jeho úřadu (v roce 1397) chotěšovský probošt Sulek (1384 – 1412) zaplatil do Říma 1000 liber stříbra za patronát nad farou ve Staňkově, Sekyřanech a zejména v Liticích.⁵⁶ V roce 1398 se farářem stal **Ojř** (arcibiskupský vikář a korektor kněžstva). Ojř však nemohl toto pozici plnohodnotně zastávat, proto faru pronajal **Matějovi z Klatov (1398-1407)**.⁵⁷

V témže roce 1398 byl chotěšovský klášter stále pod správou probošta Sulka, který dovedl získat souhlas papeže a přivtělit litický kostel ke klášteru. Šlo zejména o zvýšení příjmů, které Chotěšov z kostela získal, na 80 hřiven za rok.⁵⁸ Chotěšovský probošt Sulek zařídil svému bratru Janu z Hrádku pronájem litického panství. Jana z Hrádku zastupoval od roku 1407 purkrabí Mořic zvaný Hubenka, který zde vykonával i patronátní právo a dosadil sem chotěšovského premonstráta **P. Konrada (1407-1457)**, který dosud zastával funkci chotěšovského faráře. Ten byl povinen si zaříditi výjimečný souhlas pražské konsistoře, jelikož byl kněz řádový.⁵⁹

---

55 Lábek 1928, s. 19

56 Monumenta Vaticana V. 1903, č. 1534, 1630, 2006

57 Kronika Litic I, s. 32

58 Lábek 1928, s. 19

59 Lábek 1928, s. 20

3.2.4. Husitské války

V období husitských válek se objevily zdoluhavé spory mezi klášterem a nájemci panství. O těchto sporech již byla zmínka v dějinách obce Litice. Patronátním právem stále disponoval chotěšovský klášter, ten se však právě tehdy nacházel v těžké pozici. Dne 18. ledna 1421 klášter obsadili husité a vypálili jej. Jeho oprava se jevila jako nezbytná.⁶⁰ Císař Zikmund proto statky kláštera dal do zástavy. Mezi tyto klášterní statky patřila i farnost v Liticích.⁶¹

V roce 1431 chotěšovský probošt Petr II. a konvent chotěšovského kláštera připsal Litice Vilémovi Švihovskému z Ryžemberka za 1500 kop. Celkově Vilémovi zapsali litické zboží a 6 lánů ve Vstiši. Ohledně stavu kostela nebo litického panství se bohužel z této listiny nedozvídáme nic nového.⁶² Je téměř jisté, že kostel byl v této době stejně jako obec zdrojem příjmů pro nové majitele. Kostel sám byl po vleklých husitských válkách ve špatném stavu a jeho výstavba stále zůstávala nedokončena. To můžeme poznat z portálu, jehož výzdoba se z důvodu husitských válek zastavila a poté již portál zůstal nedokončen. O tomto období nemáme příliš mnoho pramenů. V místní kronice se jen připomínají faráři: kněz světský **Zikmund (? - 1457)** a **Habart (1457 - ?)**, kněz z tepelského kláštera. O dalších farářích nejsou žádné zmínky až do roku 1575, ale víme, že v této době začal hrát kostel ve vesnici hlavní roli.⁶³

3.2.5. 15. a 16. století

Roku 1448 Vilém Švihovský z Ryžemberka prodal Litice Bedřichovi z Donína.⁶⁴ Tuto prodejní listinu schválil dne 5. června 1509 i Vladislav Jagelonský, který purkrabímu Bedřichovi z Donína potvrdil zástavu vsi Litice.⁶⁵ Dalšími majiteli byli např. Jan Čičovec z Čičova a po něm jeho příbuzná Voršila Běšínová.

Roku 1526 byla pro kostel už situace zřejmě příznivější. Rytíř Jan ze Štěnovic daroval litickému kostelu nový a cenný inventář. Byl to pozlacený kalich, pergamenová mešní kniha, ornát atd.⁶⁶ V této době totiž již páni ze Štěnovic měli v litickém kostele svoji hrobku. Jan požadoval, aby se za tento dar pravidelně sloužila zádušní mše za jeho předky. Tento požadavek musel farář konzultovat s chotěšovským klášterem a žádal o povolení, aby mohl tento dar přijmout.

---

60 Hlinomaz 2009, s. 62

61 Vlček 1997, s. 255

62 NA, Zápis litického zboží

63 Kronika I, s. 34

64 NA, Prodej zápisu

65 NA, Potvrzení zástavy

66 NA, Dar bohoslužebných předmětů

Kolem roku 1570 byl kostel již v mnohem lepším stavu. Naopak chotěšovský klášter velice rychle pustl. Chotěšovský probošt Adam I. Hasler (1558-1585) musel prodat vzdálenější statky (př. Hrušovany, Podlepy, Sedlice a další) císařskému radovi Oswaldu Schönfeldovi za 8750 kop českých grošů. To podnítilo zpětné vykoupení zastavených vesnic Hrobčice, Vstich, Nýřany a také Litice s lesem Vysoká za 3 300 kop grošů.⁶⁷ Litice se tedy v roce 1570 dostaly znovu pod správu chotěšovského kláštera, pod kterou od roku 1431 nebyly.⁶⁸

Od roku 1575 máme znovu zprávy o litických farářích. V písemných pramenech se připomíná působení faráře **Víta (1575-1612)**. V roce 1576 zastihlo kostel další neštěstí. Zasáhl jej požár, při němž se rozlil i zvon ve věži. Pravděpodobně se na opravách začalo pracovat ihned, jelikož nový zvon zhotovili již roku 1582 a roku 1600 byl kostel ozdoben novým oltářem.⁶⁹

Z přelomu 16. a 17. století máme také první vyobrazení kostela. (obr. 4). Nachází se na vedutě města Plzně z roku 1602 od Jana Willenberga.

3.2.6. Třicetiletá válka

Na kostel se bohužel valila další rána – třicetiletá válka. V této době, od roku 1612, zde působil **Adam Březenský ze Švihova (1612 - ?)**, který obohatil kostel dvěma novými zvonky. V místní kronice je napsáno, že tento katolický farář byl velice spolehlivý.⁷⁰ O knězi a faráři Adamu Březenském se dozvídáme z nápisu nedochovaného sanktusníku. Adam Březenský jej nechal na své vlastní náklady zhotovit.⁷¹

Chotěšovský klášter to v době války také neměl lehké. V roce 1618 žilo v klášteře jen 14 jeptišek, které utekly před boji do Plzně. Po dobytí Plzně Mansfeldem a jeho vojsky byl konvent prodán roku 1620 do držení Mansfeldů. Do rukou sester se dostal až po porážce stavů díky nařízením Ferdinanda II.⁷²

Také Litice nezůstaly před válkou skryty. V době trvání třicetileté války přes Litice procházela vojska. Pohroma byla dokonána roku 1639 vpádem Švédů – ti ves vypálili a celou zpustošili. Neštěstí se nevyhnulo ani kostelu, který v tomto roce opět zasáhl požár. Požár však nepoškodil jen kostel, ale také doklady a dokumenty farní správy. Z tohoto důvodu se nám nedochovaly z této doby žádné prameny. O chodu farní správy se tedy v letech 1612-1640 nemůžeme z litických písemností nic dozvědět. Dochovalo se nám jen několik zápisů ze

67 Hlinomaz 2009, s. 73-74

68 Podlaha 1908, s. 295

69 Lábek 1928, s. 20

70 Kronika Litic I., s. 32

71 Farní kronika, s. 83

72 Vlček 1997, s. 255

Zápisní knihy panství chotěšovského (1624-1650) a Pozemkové knihy panství chotěšovského (1630-1638), které nám ovšem o vývoji kostela či jeho správy nic neříkají, jelikož se bohužel týkají jen občanskoprávních záležitostí (př. prodeje majetků, či místních sňatků). Jediné, co se z nich dalo zjistit, byla jména farářů: **Jan Offensteck a Jakub Stodolan**.⁷³

Dokladem jsou tomu farní matriky, které vznikly v roce 1640. Znovu je vytvořil místní farář **Jan Josef Lenk (1640-1643)**. Po něm se ujal úřadu faráře **Jan Vierovský (1643-1649)**, který byl české národnosti. Proto také jako jediný v této době psal v Liticích matriky jazykem českým (poté jsou psány matriky jen jazykem latinským, příp. později německým jazykem). Úřad zastával do konce třicetileté války roku 1648.⁷⁴ Po konci třicetileté války byly Litice vylidněny, proto byla nutnost povolát kolonisty z německých Frank. Tímto došlo v Liticích k zásadnímu poněmčení obyvatel, které se projevilo také v národnostním složení litických farářů.⁷⁵

3.2.7. 17. a 18. století

Po zbytek 17. století byli litičtí faráři dosazováni zejména z řádu premonstrátů a většina z nich byla národnosti německé: **Petr Schirmer (1649-1652)**, **Josef Rosner (1652-1658)**, **Norbert Václav Streer (1658-1662)**, **Augustin Prötscher (1662-1676)**, **Godefried Schmidt (1676-1683)** či **Amand Speer (1693-1711)**. Jediným Čechem v této řadě byl **Ludvík Čada (1683-1693)**.⁷⁶

V blízkých vesnicích žádné jiné kostely nebyly, z čehož vyplývá, že v 17. století byly Litice farním centrem pro okolní obce náležející pod chotěšovský klášter. Ten litickou farnost nejspíše považoval za dostačující církevní těžiště a také výstavba jiných kostelů pro něj musela být velice nákladná. Proto výstavbu dalších kostelů v okolí klášter nepovažoval za nutnou. Z toho důvodu museli věřící z nedalekých vesnic docházet do Litic.

Jazyk, kterým se vedly matriky a bohoslužby, byl také středem svárů. České bohoslužby klášter dále zakazoval. Roku 1668 podaly obce Radobyčice, Útušice a Doudlevec stížnost. Rada ustanovila, že litický farář měl povinnost nejméně jednou v měsíci kázat česky. Bohoslužbu mohl provést sám, nebo skrze jiného kněze, který češtinu ovládal.⁷⁷

V přelomovém roce 1700 měla litická farní obec příhodných 1700 osob, které mohly přijímat svátosti. Na farářském křesle se popořadě vystřídal několik osob: **Albert Ottický**

---

73 Zápisní kniha panství Chotěšovského (1624 – 1650) a Pozemková kniha panství Chotěšovského (1630 – 1638)

74 Lábek 1928, s. 20

75 Hlinomaz 2009. S. 163

76 Kronika Litic I., s. 32

77 Lábek 1928, s. 21

(1711-1742), Ratael Blumetrith (1742-1746), Fridrich Kneissel (1746-1755) a Liard Pfeiffer (1755-1761). L. Pfeiffera zvolili následně chotěšovským proboštem.⁷⁸

K litické farnosti patřily také okolní vsi Šlovice, Robčice, Doudlevice, Radobyčice, Útušice a Štěnovice. V celé farnosti žilo 780 Němců a 458 Čechů. Farní správa zde byla dvojjazyčná (čeština a němčina). Z této doby se nám objevuje kniha kostelních účtů, která své záznamy započíná v roce 1722. Můžeme z ní zjistit tehdejší stav kostela a jeho vybavení.⁷⁹

Farář **Hroznata Fridrich (1762-1775)** podotknul, že když farář neovládal český jazyk, musel k sobě přijmout kaplana české národnosti. Tehdy totiž bylo již zvykem, že každou se třetí neděli konala česká bohoslužba a při ní musel písň zpívat česky i učitel na kruchtě. V ostatních dnech se mohlo kázat v německém jazyce, ale současně s německým kázáním bylo na faře pořádáno křesťanské cvičení v češtině. Jeho nástupcem byl **Tobiáš Hoffmann (1775-1784).**

Dne 29. listopadu 1782 vydal Josef II. rozhodnutí o zrušení mnoha klášterů, které se nezabývaly prospěšnou činností, jako je například školství, péče o staré a nemocné, či zemědělství nebo řemesla. Chotěšovský klášter mezi takovéto kláštery nepatřil, byl tedy zrušen.⁸⁰ Řeholnice se musely vystěhovat.⁸¹ Všechny majetek kláštera připadl Náboženské matici. Do majetku patřila 3 menší města, 39 vsí, 8 dvorů, 5 mlýnů, 13 rybníků a několik rozsáhlých lesů. Kolik měl klášter movitého majetku (peněz a drahých předmětů) se přesně nevědělo.⁸² Starost o faru a kostel v Liticích přešla také v tomto roce po vydání rozhodnutí na Náboženskou matici.

Dalším farářem, který zde působil, byl **Raymund Hubl (1784-1791)**, kterého poté dokonce zvolili opatem tepelského kláštera. Tento nový opat vznesl mnoho očekávání, že by se mohlo mnohé změnit k lepšímu. Očekávání však nebyla naplněna, jelikož v úřadu byl příliš dobrotivý a neuměl pracovat s financemi. Po něm následoval úřad **Víta Kollera (1791-1799).**

V roce 1784 se od litické farnosti odloučily Štěnovice. Zde totiž v roce 1747 nechala hraběnka Terezie Pöttingerová rozená Michnová postavit nový kostel poblíž zámku. Založila zde malý klášter pro tři kněze a jednoho frátera. Jako důvod založení hraběnka uvedla, že když se rozvodní, nemohou místní jít do Litic na bohoslužbu. Dalším jejím důvodem bylo to,

---

78 Kronika Litic I. s. 32

79 Kniha účtů

80 Pozn. Zrušeny byly také kláštery v Kladrubech a Plasích. Nejbližším nezrušeným klášterem se stal klášter Teplá.

81 Pozn. Klášter poté roku 1822 koupil rod Thurn Taxis. Na konci 19. století dostaly klášter do nájmu sestry Navštívení P. Marie, které zde znovuobnovily klášterní komunitu. (Vlček 1997, s. 257)

82 Hlinomaz 2009, str. 98 - 100

že v Liticích nebylo postaráno o duchovní potřeby lidí, jelikož se zde káže jen jednou do měsíce česky. Vytvořila se nová farnost, do které připadly také vsi Útušice a Radobyčice.⁸³

Roku 1799 začal funkci faráře zastávat světský kněz a bývalý dominikán **Ladislav Erben (1799-1809)**, který zaznamenal ve farní knize, v jaké stavu se nacházela zdejší farnost. Kostel dle něho za jeho předchůdců čtyřikrát vykradli a nezbylo tu nic vyjma bohoslužebního náčiní. Fara i stodola byly pomalu na spadnutí.⁸⁴

3.2.8. 19. století

Farář Ladislav Erben si uvědomoval žalostný stav kostela a začal jej opravovat. Jen co opravil to nejpotřebnější, usadili se na faře Rusové. Ruské vojsko tudy táhlo proti Napoleonovi. Jejich počet čítal 26 000 vojáků a jako hlavní stan si vybrali litickou faru. Zde se ubytovali ruští generálové a vyšší důstojníci. Když se tudy vojsko vracelo, zbylo vojáků jen 6 tisíc. Většina z nich zemřela na bojištích ve Švýcarsku. Ubytované vojsko zde sebralo vše cenné: zámky, řetězy, svícny apod. Kostel byl tudíž zase ve stavu velice dezolátním.⁸⁵

V roce 1804 byly Litice dekretem ze 17. července 1804 přivtěleny k tepelskému klášteru spolu s farami Chotěšov, Dobřany, Sekyřany, Touškov, Stod, Holýšov i Úherce. Od roku 1809 se do Litic dosazovali jen kněží z tepelského kláštera. Duchovní správu obstarával farář s kaplanem. K obci Litice se následně přifařila tato místa: Matyldin důl, Mariin důl, Doudlevice, Lhota, Robčice a Šlovice. Celkem měla litická farnost ve správě skoro 5 tisíc katolíků.⁸⁶

Prvním knězem z tepelského kláštera se v Liticích stal **Jan Nepomuk Koller (1809-1818)**, který před tím v Teplé zajišťoval ekonomické zabezpečení vysloužilých kněží. Dle farní kroniky měl mít tento kněz bezmeznou důvěru ke své hospodyni Barboře Herule, která je v kronice popsána jako žena zlé povahy a velmi žádostivá svého pohodlí. Barbora na něj měla přílišný vliv, který se promítl i do správy fary. Tudíž tepelský opat Karel Reitenberger musel pro dobro litické farnosti dosadit Hermanna Dobnera jako spolupracovníka a správce J. N. Kollera. Jelikož byl tímto farář J. N. Koller rozhořčený, vzdal se dobrovolně farnosti a vrátil se do tepelského kláštera.

Za těchto okolností se dostal k farářské stoličce bývalý profesor a vicerektor Filosofického ústavu v Plzni **Xaverius Ludolf Heidler (1818-1837)**. Hermann Dobner zůstal v Liticích stále jen jako spolupracovník a správce. Ludolf Heidler začal v roce 1821 opravovat litický kostel. Nejdůležitější změnou bylo pořízení varhan v roce 1833.

---

83 Kronika Litic I. s. 32

84 Lábek 1928, s. 21

85 Lábek 1928, s. 21

86 Hlinomaz 2009, s. 99

Dne 15. dubna 1837 ustanovil tepelský opat Melchior farářem **Mila Meyera (1837-1858)**, který se také snažil zlepšovat stav kostela a jeho okolí. Především se zaměřil na farní budovu – nová okna a kamna, oprava střechy a schodiště. Po dokončení úprav fary se v roce 1846 pustil do velkých oprav kostela. O rok později se zahájila stavba nové křížové cesty, která vznikla na náklady dobrodinců za 132 zlatých. Bohužel se v kronice nepíše, kde se křížová cesta nacházela a ani z jiných pramenů se o její poloze nic nedozvídáme. Do dnešní doby se nezachovala a dnes již tedy nevíme, kde cesta původně stála. Působení faráře Mila Meyera bylo tedy zdařilé, mnohé se stihlo opravit či zlepšit.

Po tomto úspěšném faráři se funkce faráře ujal **Pavel Frey (1858-1874)**, který v roce 1863 nechal na cestě do Útušic a Radobyčic postavit kapli Bolestné Matky Boží. Prostředky pro výstavbu kaple dodali místní rolníci Johann Gruber a Franz Šiška. Vysvěcení kaple proběhlo dne 11. října 1863. Tímto se zahájil řetězec budování dalších kaplí. Rok na to byla postavena nová kaple ve Šlovicích. Tato kaple byla také zasvěcena Bolestné Matce Boží.

Po krátkém úřadu faráře **Grila Fraunsteinera (1874-1876)** funkci faráře zastával **Alfred Ambros Clementso (1876-1886)**. Ten řetězec zakládání kaplí nezastavil. A. A. Clementso nechal postavit nové kaple v Radobyčicích, Lhotě a na cestě do Dobřan. Na podzim 1883 byla na knížecí thurn-taxiské kolonii Matylda vystavěna kaple. Oltářní mensa v této kapli obsahuje ostatky sv. mučedníků Urbana a Benigny.

Dalším farářem v řadě se stal **Anselm Köhler (1886-1897)**. Tento farář nechal pozlatit kříž na věži kostela. S touto příležitostí vysvětil v roce 1893 litický kostel tepelský prelát. Anselm Köhler se také zasloužil o dostavbu mostu přes řeku Radbuzu, který v témže roce sám vysvětil.

Za jeho nástupce tepelský převor vyvolil bývalého faráře v Číhané **Ruperta Fischera (1897-1901)**. V době jeho nástupu byla zbořena stará školní budova a započata stavba nové školy. Po jejím dokončení ve dne 8. prosince 1898 slavnostně novou školní budovu vysvětil. Tento farář se také zapojil do rozsáhlé opravy fary, která započala v roce 1900. Rupert Fischer se kvůli své nemoci vzdal úřadu a odešel zpět do kláštera v Teplé.⁸⁷

3.2.9. 20. století

S nástupem nového letopočtu nastupuje nakrátko nový farář **Mořic Menzel (1901-1903)**. Po něm byl jmenován dne 27. září 1903 **Jan Sládek (1903-1938)**. Za jeho dlouhého působení se zlepšil stav kostela i farní budovy. Musel se ovšem potýkat s nesnázemi způsobenými světovou válkou. Jan Sládek vedl širokou korespondenci s premonstrátskými

---

87 Farní kronika, s. 1 - 70

opaty. Za jeho působení vznikly nádherné plány kostela s detailním rozměřením z roku 1907.⁸⁸ Dne 13. května 1908 proběhla vizitace pražského arcibiskupa kardinála Lva Skrbenského, jehož podpis tuto návštěvu stvrzuje. V roce 1917 a 1918 byly kostelu rekvírovány dva zvony (Panna Maria a Anna) pro vojenské účely, tomuto odebrání nebyl ušetřen ani malý zvonek sanktusník.

Hospodaření litických farářů s penězi se dle pramenů zdá velice spořivé. Dle listin ohledně daní z příjmu klášteru v Teplé můžeme vidět, kolik Liticím zůstávalo peněz. V roce 1914 se podařilo ušetřit 3625 korun a v roce 1915 dokonce 5000 korun.⁸⁹

Rok 1920 byl pro zdejší farnost bouřlivý. Nejprve zde i v blízkém okolí došlo k občanským nepokojům. Dle faráře Jana Sládka zde řádili čeští obrazoborci (tschechische Bilderstürmer). V noci z 15. na 16. května vzbouřenci rozbili sochu sv. Jana u farního pole. Neunikl ani památný sloup u tzv. Šebestovy kaple při cestě do Radobyčic, který byl taktéž zdemolován. Rovněž pobořili a vykradli kapli na Dubové hoře v Liticích. Tyto bouře se nevyhnuly ani Plzni, kde byla socha sv. Jana na plzeňském mostě poblíž trestnice shozena do řeky Radbuzy.⁹⁰

V říjnu 1920 se litická fara stala znovu útočištěm pro vojsko. Byly to tři oddíly těžkého dělostřeleckého pluku číslo 2 s děly i koňmi. Ubytování byli jak na faře, tak v ovčíně, velkostatku, hostincích i u některých občanů. Situace se od roku 1800 lišila výrazně, jelikož poměry mezi vojskem a litickými občany byly velice přátelské. V květnu 1921 se vojsko vystěhovalo a mnohým místním se po nich stýskalo.⁹¹

V roce 1925 probíhala další velká úprava farní budovy i kostela. V kostele proběhla elektrifikace – nainstalovalo se zde elektrické osvětlení nad hlavní oltář, i nad oba oltáře postranní. V roce 1928 avšak toto elektrické vedení poničil úder blesku. Vedení se znovu zavedlo již o rok později.

Roku 1925 na základě zákona o pozemkové reformě byl majetek Thurn-Taxisů zkonfiskován a Litice připadly k městu Plzeň. V tomto roce se od Litic odloučily také Doudlevice, které si zřídily vlastní hřbitov a staly se součástí Velké Plzně.

Dne 26. července 1931 byla v kostele umístěna pamětní deska se jmény padlých litických občanů v první světové válce.⁹² V roce 1933 byl kostel znovu opravován a na příslušníky církve římskokatolické v Liticích připadlo zaplatit částku ve výši 2666 Kčs.

---

88 kar 597, i. č. 2318

89 12f, 30. června 1914. 15. února 1915

90 Farní kronika, s. 72 - 84

91 Kronika Litic I., s. 50

92 Pozn. Již v roce 1921 se uvažovalo o postavení pomníku padlým (bylo již i vybráno místo a započata veřejná sbírka), nakonec však z úředních formalit bylo od stavby pomníku upuštěno. (Kronika Litic I., s. 48)

V době druhé světové války byl v Liticích farářem **Václav Sládek (1938-1945)**. Václav Sládek byl původem české národnosti, ale hlásil se k národnosti německé. V roce 1945 přišel do Litic kněz **Josef Šít**, který přišel z Prahy a byl z řádu premonstrátů. Bydlel na faře, ale v jeho 40letech zemřel. Vystřídal jej farář **Koutník**.

Po roce 1945 se církvi na litické faře zastavila činnost, jen kostel mohl provádět svá kázání, na které docházeli kněží z Plzně.⁹³

V letech 1948-1968 nebylo náboženství obecně přáno. Ředitel místní školy přesvědčoval rodiče, aby jejich děti nenavštěvovaly hodiny náboženství. Rovněž jim nedoporučoval ani chození do kostela. Od roku 1951 již nadále nepůsobil na litické faře žádný kněz a z budovy fary se stalo zdravotní středisko, kanceláře Státní traktorové stanice. Od roku 1962 až do roku 1990 využívala areál fary zemědělská farma patřící pod Státní statek Přeštice.⁹⁴

Na začátku roku 1967 se dne 23. února přihnala do kraje silná vichřice. V šest hodin večer vichřice nabyla své síly a dosáhla až rychlosti 180 km/hod. Vichřice se nevyhnula litickým domům, ani kostelu. Poničila se věž kostela. Věž se zřítily k zemi a zabořila se do země.⁹⁵ Při pádu věže se v makovici našly písemnosti z roku 1846 a 1893, které zde byly uschovány ve dvou plechových krabicích. Obě listiny sem dali faráři Milo Meyer a Anselm Köhler při četných opravách, které v 19. století v kostele probíhaly.⁹⁶ Jelikož do kostela silně zatékalo, byla zřízena prozatímní dřevěná nízká věžička, která nahrazovala spadlou věž až do roku 1986.

Od roku 1968 se v kostele v Liticích konaly pravidelné bohoslužby každou neděli. Až v roce 1986 byla dokončena oprava střechy kostela po větrné smršti. Opravu prováděli dobrovolníci z Litic i okolních obcí. Byla také nahrazena prozatímní věžka novou věží, která se měla co nejvíce podobat původní věži ze 17. století. Nová věž je však o trochu nižší než původní, přesto je viditelná ze všech stran. Při instalaci nové věže byla nepatrně křivě nasazena kulatá schránka s křížem na samém vrcholu věže a je tak dodnes.⁹⁷

3.2.10.Dnes

Roku 1997 převzalo správu kostela a fary sdružení křesťanů Koinonia Jan Křtitel. Toto sdružení sehnalo prostředky na potřebnou opravu kostela, jelikož Státní statek Přeštice, který zde působil celých 35 let, do úprav budovy kostela i fary nedal ani korunu. Proto byl

---

93 Farní kronika, s. 90 - 94

94 Kronika Litic I.

95 Pozn. Věž kostela zůstala v zemi zabořena po celý rok, než byla vytažena traktorem.

96 Pozn. Jejich obsahem jsou prosby Bohu o ochranu před bleskem a bouří. (Farní kronika, s. 67)

97 Kronika Litic 1969 – 1987, s. 67,157, 166

kostel při převzetí mezinárodní komunitou Koinonia Jan Křtitel v žalostném stavu. Finance na opravy vzala z vlastních zdrojů (zejm. sponzorské dary) i získala příspěvky od města Plzně, krajského úřadu, Ministerstva kultury nebo také od Národního fondu pro obnovu památek města Plzeň.

Opravy trvají přibližně od roku 2000 a stále se v nich pokračuje. Při těchto opravách se našlo v kostele mnoho významného, např. románské základy, portál apod. Dokončily se opravy střešní krytiny, nové fasády, presbytáře, portálu, varhan, odvlhčení kostela a mnoho dalšího.

Je jisté, že díky sdružení Koinonia je kostel sv. Petra a Pavla dnes ve výborném stavu a stal se krásnou dominantou obce Litice.

3.2.11. Přehled farářů ve farnosti Litice

Doložení farářů	Doba trvání úřadu
Jan z Jeřeně	1380 - 1389 (pauza 1383 - 1384)
Hodislav z Dobřan	1382 - 1384
Hana z Hradce Králové	1390 - 1398
Ojří	1398
Matěj z Klatov	1398 - 1407
P. Konrad	1407 - ?
Zikmund	? - 1457
Habart	1457 - ?
Vít	1575 - 1612
Adam Březenský ze Švihova	1612 - ?
Jan Offensteck	?
Jakub Stodolan	? - 1640
Jan Josef Lenk	1640 - 1643
Jan Vierovský	1643 - 1649
Petr Schirmer	1649 - 1652
Josef Rosner	1652 - 1658
Norbert Václav Streer	1658 - 1662
Augustin Prötscher	1662 - 1676
Godefried Schmidt	1676 - 1683
Amand Speer	1683 - 1693
Ludvík Čada	1693 - 1711
Albert Ottický	1711 - 1742
Ratael Blumetrith	1742 - 1746
Fridrich Kneissel	1746 - 1755
Liard Pfeiffer	1755 - 1761
Hroznata Fridrich	1762 - 1775
Tobiáš Hoffmann	1775 - 1784
Raymund Hubl	1784 - 1791
Vít Koller	1791 - 1799
Ladislav Erben	1799 - 1809
Jan Nepomuk Koller	1809 - 1818
Xaverius Ludolf Heidler	1818 - 1837
Mila Meyer	1837 - 1858
Pavel Frey	1858 - 1874
Gril Fraunsteiner	1874 - 1876
Alfred Ambros Clementso	1876 - 1886
Anselm Köhler	1886 - 1897
Rupert Fischer	1897 - 1901
Mořic Menzel	1901 - 1903
Jan Sládek	1903 - 1938
Václav Sládek	1938 - 1945
Josef Šít	?
Koutník	?

3.3. Architektura

a) Vzhled

V době, kdy se litičtí páni rozhodli postavit v Liticích kostel, měli o jeho velikosti představy, které se značně liší od současného stavu. Kamenem úrazu byly jako obvykle finanční potíže, do kterých se majitel panství Rous IV. dostal.

Kostel sv. Petra a Pavla je jednolodní kostel s užším presbytářem obdélníkového tvaru a pětibokým zakončením. Loď má rovný po stranách mírně zešikmený strop. Je vytvořena prostě, jelikož její stavba byla často přerušována.

Presbytář se zachoval v původní podobě, jakou nabyt při budování kostela. Jeho vzhled je na rozdíl od jednoduché lodi poměrně honosný. Má gotickou křížovou klenbu s hruškovými žebry sbíhajícími k sloupovým příporám. Způsob zhotovení stavebních článků odpovídá době kolem roku 1400. Do druhé poloviny 14. století můžeme zařadit hlavice rohových přípor u triumfálního oblouku. Některé hlavice mají tvar ženských hlav dozdobených listovím. Zdá se, že to jsou hlavy jeptišek. Na stropě jsou tři klenební svorníky, které nesou znak Drslaviců, hvězdu a růžici. Dříve byl presbytář vyzdoben starobylými malbami na stěnách i klenbě, kde byli zobrazeni čeští patroni a další jiné obrazy. Sanktuárium, které je v kostelích jinak běžné, chybí.⁹⁸

Erb Drslaviců ve svorníku budí mnoho otázek. Podle Ladislava Lábka byl znak ještě v roce 1928 vybarven se zlatými pruhy na modrém podkladu.⁹⁹ Dnes má erb „správné“ barvy a souhlasí s barevností erbu pánů z Litic: stříbrné pruhy na červeném poli. Dotýkáme se zejména problému s datací tohoto prvku. Je zvláštní, proč kostel zdobí právě tento erb, když v době výstavby byl kostel již v držení chotěšovského kláštera. Dalším problémem je tedy, komu erb doopravdy náležel. Mohl by patřit rodu Sulků z Hrádku, do kterého patřil tehdejší probošt chotěšovského kláštera Sulek ze Skály, řečený z Hrádku (1384-1415) a jeho bratr Jan z Hrádku, který si pronajal litické panství. Pozdější přemalba erbu tedy zjevně není správná.¹⁰⁰

Sakristie se nachází na severní straně. V západním průčelí se tyčí mohutná hranolová kostelní věž. Zvnějšku kostela můžeme vidět odstupňované opěrné pilíře, římsu a lomená okna s kružbou. Kostel nemá žádný ze znaků tzv. opevněného kostela.

---

98 Bělohlávek 1965, s. 67

99 Lábek 1928, s. 22

100 Anderle 2014, s. 8 – 9

b) Přestavby (obr. 5)

Stavba kostela v gotickém slohu započala nejspíše po polovině 14. století, v době kdy máme první písemnou zprávu (1352). Stavba gotického kostela začala ještě v době, kdy zde stála románská svatyně. Nejprve se roku 1367 postavil presbytář, do kterého byly přesunuty veškeré církevní obřady. Zdivo presbytáře je z lomového kamene. Poté následovala výstavba lodě kostela. Při její výstavbě bylo použito zdivo původní románské stavby jako stavební materiál. Tak byla původní románská stavba rozebrána a její díly můžeme nalézt ve spodní části gotického zdiva. Okolo roku 1420 stavba gotického kostela stále nebyla zcela dokončena.¹⁰¹

Husitské války pravděpodobně přerušily stavbu kostela a po jejich ukončení se se stavbou pokračovalo už v pozvolnějším duchu. Loď stále ještě nebyla zaklenuta, měla jen plochý strop ze dřeva a okna jen na jižní straně lodi.¹⁰²

Stavba kostelní věže, která se zachovala až dodnes, započala až po velkém požáru v roce 1576. Stavba kostelní věže trvala velice dlouho. Z latinského nápisu na zvonu z roku 1582 se můžeme dozvědět, že při požáru se starý zvon rozlil. Z toho tedy vyplývá, že u kostela musela stát ještě starší věž – zvonice. Další náznak starší věže je drobný sloupek na jižní straně lodi, který mohl být součástí sdruženého okna, jaké měly zvonice. Ovšem tyto drobné indicie k potvrzení přítomnosti zvonice před kostelní věží nestačí.¹⁰³

V polovině 18. století byla zbudována barokní sakristie.¹⁰⁴ V 19. století proběhlo mnoho drobných úprav. Zejména se týkaly výmalby kostela, opravy střechy, fasád a jiných drobnějších úprav mobiliáře. Největší úpravy proběhly v letech 1821 (fasáda, výměna obrazů, oprava křtitelnice, nová podlaha a lavice), 1833 (viz níže), 1846 (oprava střechy, omítek, vítězného oblouku, opěrných pilířů i kazatelny), 1884 (nové eternitové dlaždice, nová střecha věže z plechu opatřena hromosvodem).

V roce 1833 došlo s pořízením varhan k velké přestavbě kůru, která probíhala v empírovém slohu. Přestavbu financoval farář X. L. Heidler spolu s dalšími farníky. Kůr byl zvětšen a zpevněn a podepřen dórskými sloupy. Dveře, které zajišťovaly spojení mezi kůrem a věží, byly zazděny a do věže ke zvonům a na kůr bylo zbudováno nové schodiště.¹⁰⁵

---

101 Dudková 2018, s. 36

102 Orna 2017, s. 4

103 Anderle 2017, s. 247 - 250

104 Dudková 2018, s. 36

105 Farní kronika, s. 13

Další důležitá a velká oprava kostela proběhla v letech 1893-1894, podle plzeňského stavitele Eduarda Kroha (za 250 zl.) ji provedl stavitel František Menčík celkem za 7382 zlatých.¹⁰⁶

Poslední generální oprava se provedla na počátku 20. století. Při této opravě byl celý kostel vymalován (zvnějšku i zevnitř) a byla vyspravena střecha. Při této renovaci se našly v presbytáři části starý fresek všech českých patronů v životní velikosti s latinskými nápisy. Oprava fresek by však byla velice nákladná, proto se fresky bohužel nechaly zamalovat. Během této opravy byl také nad vítězný oblouk namalován znak tepelského opata Gilberta Helmera, který celou tuto opravu financoval.¹⁰⁷

Od konce 20. století nebyl stav kostela příznivý. Zejména odstřely blízkého lomu porušily jeho statiku. Od roku 1997 tedy neustále probíhají úpravy kostela, například odvlhčení, opravy krovů, střechy a věže. V roce 2007 zdárně skončilo restaurování vzácného portálu a v roce 2010 započala postupná obnova fasád.

3.3.1. Portál

Hlavní vstup do kostela se nachází na severní boční straně a je ozdoben bohatým portálem (obr. 10). Václav Mencl¹⁰⁸ jej datoval do doby okolo roku 1410 a vidí zde již počátek pozdní gotiky a spojitost s bavorskými oblastmi.

Boční fiály na sedlový portál nenavazují přímo, ale jsou vysunuty do stran. Lineární profilace portálu vychází z vyššího soklu, přerušuje ji jen pás hlavic s rostlinným motivem. Nahoře přechází ostění vchodu do kytky.

Nejzajímavější částí portálu je nedokončený tympanon. Původně jej měla vyplňovat figurální výzdoba, práce však přerušily pravděpodobně husitské války. Pod honosnými baldachýny nalezneme tři neopracované kameny. Ty měly představovat tři postavy – na stranách by nejspíše měli být patroni kostela sv. Petr a Pavel, ve středu pravděpodobně Panna Marie s Ježíškem na ruce. Tympanon je na bocích ozdoben kytkami. Nedokončené sochy jsou důležitým svědectvím o středověké kamenické technice. Naznačují, že sochy nebyly do portálu vkládány, ale tesány z jednoho kusu.

I ostatní výzdoba litického portálu je poutavá. Vlastní vchod je obdélný s vyplněnými rohy a rámem. Na sedlových kamenech jsou vymodelovány hlavy vousatých proroků doplněné nápisovými páskami. Proroci se dochovali v různém stavu. Prorok na levé straně se vyznačuje mnohem detailnějším propracováním tváře: má vyklenuté čelo s nápadnými

---

106 Kniha účtů

107 Farní kronika, s. 76-77

108 Mencl 1960, s. 134

nadočnicovými oblouky, široký nos, naznačené oční bulvy a vousy. U dalších tváří je zřetelné (i přes jejich poškození), že této umělecké kvality nedosahují. Může se jednat o vyobrazení sv. Petra a Pavla, kterým je kostel zasvěcen.¹⁰⁹ I pod fiálami jsou vymodelovány dvě hlavy: žena s vysokým účesem a opat v mitře. Plastické zdobení portálu svědčí o optickém cítění autora, např. hlavice v ostění nejsou vytvořeny tektonicky, ale jeví se jako kontrasty světla a stínu.¹¹⁰

Zjevná je podobnost litického portálu s bočními portály chrámu sv. Bartoloměje na hlavním náměstí v Plzni. Jsou podobné povahy a je pravděpodobné, že jsou dílem stejné stavební huti. Stavba svatobartolomějských portálů započala někdy kolem roku 1400, proto portál na kostele v Liticích můžeme datovat mezi lety 1400-1410.

Nejpravděpodobnějším důvodem nedokončení portálu se zdají být husitské války, které sužovaly Plzeň i její blízké okolí. Dalším důvodem by mohla být skutečnost, že došly finanční prostředky a církevní správa poté netrvala na dohotovení portálu a uspokojila se se stavem, ve kterém zůstal. Svou roli hraje také možnost, že stavitelé portálu nepřežili bouřlivou dobu a nemohli tak své započaté dílo dokončit.¹¹¹

V nedávné době došlo k odhalení a restaurování portálu, který byl ve 20. století přetvořen cementem a v 70. letech natřen disperzním nátěrem. Cement se po složitých restaurátorských pracích podařilo odstranit a tím se tento nádherný portál odhalil.

3.3.2. Okna

V lodi kostela se nacházejí tři páry gotických oken. Okna mají kamenná ostění a kružby. Tři okna na jižní straně kostela jsou delší než okna protější. Kružby delších jižních oken se zdají býti pozdějšího vzniku než kružby na oknech severních. Okna v lodi původně navazovala hned na okenní římsu a měla být daleko delší. Tato okna však byla zazděna někdy v 15. století a římsy byly posunuty více nahoru. Původní výplně oken se nedochovaly.¹¹²

Okna v presbytáři se dochovala ve své původní podobě jako celý presbytář. Je zde šest úzkých oken, které rozděluje kamenný prut, který se větví navrchu oken do pestrých tvarů – trojlísty, čtyřlísty i obrazce mnohem složitější.

Okna v kostelní věži jsou zmenšena kvůli pozdějšímu přidání parapetů při barokní úpravě ve druhé polovině 17. století.

---

109 Gotika v západních Čechách III 1996, s. 609

110 Dějiny Plzně, s. 66

111 Anderle 2014, s. 9-10

112 Anderle 2014, s. 10

3.3.3. Zdivo

Z románské stavby nám bohužel zbyly jen fragmenty zdiva v nynějších stěnách lodi kostela. Jsou to pečlivě opracované kameny vyplněné drobnými kamínky. Tyto románské kvádry se našly jen ve spodních částech stěn lodě. Poté je použito zdivo stejné jako v presbytáři. Románské části zdiva jsou z pískovce, který se ovšem v blízkosti Litic nevyskytuje, bylo je nutno tedy do Litic dopravovat ze vzdálenějšího lomu, jehož lokalitu není možné rozpoznat.

Co ale je na tomto románském zdivu zajímavého? Na jednom z kvádrů je vytesána postava (obr. 6). Nachází se v opěrném pilíři lodě. Postava v tunice má zvednutou levou ruku a pravici podél těla. To však není tradiční zobrazení žehnajícího muže – oranta, spíše se jeví jako bojovník. Markantní rytina v kameni nebyla pouhou malůvkou na zdi, ale nepochybně tvořila součást výzdoby románské svatyně.

Dalším nálezem ve zdivu je kvádr s reliéfem kříže, který se objevil v západní stěně věže. Nelze přesně určit, z jakého období tento kvádr je. Jestli jde o románský prvek, musí jít minimálně o jeho třetí použití.¹¹³

Presbytář je z jiného kamene – obyčejného lomového. Románský kostelík tedy musel stát při budování presbytáře a začal se bourat, až při stavbě dalších částí kostela. Z gotické lodi se dochovalo jen obvodové zdivo ve většině bez korunní římsy.¹¹⁴

---

113 Anderle 2017, s. 247-249

114 Anderle 2014, s. 8 - 10

3.4. Mobiliář

Kostel se zdá být svou architekturou na první pohled velice jednoduchý, ale může se pochlubit mnohými cennými památkami. Vnitřek kostela je úplně jiný než jeho zevnějšek a bohatost mobiliáře určitě mnohé návštěvníky překvapí (obr. 11).

Můžeme zde obdivovat bohaté oltáře, varhany, zvony, kazatelnu, obrazy a dokonce i náhrobník.

3.4.1. Sochy - socha Madony a socha sv. Anny Samotřetí

Mezi nejstarší vybavení kostela patří dvě pozdně gotické sochy: socha Madony a socha sv. Anny Samotřetí.

Socha Madony pochází z konce 15. století, konkrétně ji můžeme datovat mezi lety 1490-1500. Panna Marie s dítětem je zhotovena z lipového dřeva a je vysoká 92 cm. Socha má velice ladný postoj, který respektuje anatomii, a její štíhlý tvar ukazuje ušlechtilost. Tělo jasně rozlišuje svrchní roucho, jelikož spodní oděv přiléhá k tělu a z roucha vyčnívají úzké a vysoké sklady draperie. Typické je zhotovení protáhlého, štíhlého až aristokratického obličejce, pravidelných nadočnicových oblouků, vystupujícího nosu, malých úst a kulaté brady i dlouhých vlnitých vlasů. Pohled Madony se zdá nepřítomný, ba zasněný. Dítě Ježíš je kontrastně s Pannou Marií znázorněn velice živě a hravě. Pravděpodobně socha může být důkazem franckého působení na uměleckou lokální tvorbu.¹¹⁵

Socha sv. Anny zvané Samotřetí pochází z dílny anonymního sochaře, kterému se přezdívá Mistr Týneckého Zvěstování. Tento autor tvořil v letech 1500-1540 a známe asi šedesát jeho děl. Sochu datujeme mezi léta 1520-1530 tudíž do pozdní fáze působení dílny tohoto Mistra. Tato fáze je charakteristická ustálenými tématy, která se neustále opakují a nemají vyšší výtvarné ambice. Socha je jen 80 cm vysoká a zobrazuje sv. Annu jako starší ženu držící v náručí svou dceru Pannu Marii a svého vnuka Ježíše. Její realizace je prostá a jednoduchá, avšak nepostrádá půvab.¹¹⁶ Nacházela se v kostele na levém bočním oltáři.¹¹⁷

Obě sochy se z bezpečnostních důvodů nacházejí v Depozitáři biskupství plzeňského a čekají v dlouhé řadě na restaurování.

---

115 Gotika v západních Čechách III, s. 747

116 Gotika v západních Čechách III, s. 804 – 808

117 Lábek 1928, s. 25

3.4.2. Zvony

V dnešní době je kolem nás tolik okolního hluku, že bití zvonů můžeme těžko slyšet. V minulých dobách to byly většinou zvony, které byly pro vesnici a širé okolí, připomínaly běh dne a oznamovaly všechny důležité události – šťastné i nešťastné.

I litický kostel má své zvony zavěšené ve třetím patře kostelní věže. Litickou zvonovou soustavu tvoří tři zvony: Petr a Pavel, Panna Maria a Anna.

Nejstarším litickým zvonem je Petr a Pavel (obr. 12). Byl původně slit v roce 1576. Zvon se následně při požáru rozlil. Byl přilít na náklady chotěšovského kláštera roku 1582 Gregorem Albrechtem. Tuto událost připomíná latinský nápis na novém zvonu. Petr a Pavel měří v průměru 108 centimetrů a je hojně vyzdoben: Na severní straně je vyobrazen Kristus na kříži, po stranách na Krista hledící Panna Maria a svatý Jan se svatozářemi, dále jsou zachyceni sv. Ondřej s křížem a sv. Jakub s mošnou a holí. Zvon přežil běh dějin a zachoval se až do našich časů. Zvon Petr a Pavel je s jistotou nejstarší zvon na území města Plzně.

Další dva zvony Panna Maria a Anna to štěstí neměly a nezachovaly se v původní podobě. Oba zvony jsou z roku 1927. O jejich původních variantách se však zmiňuje tehdejší farní kronika.¹¹⁸ Na zvonu Anna se nacházel také latinský nápis, který hlásal, že byl přelit roku 1705 v Klatovech. Plášť zdobily reliéfy Panny Marie, sv. Norberta, sv. Rocha a sv. Josefa. Na zvonu se také nacházel mistrovský štítek zvonaře Jana Priequeye a také znak kláštera (tři jelení parohy). Zvon vážil 213 kilogramů. O třetím zvonu Panně Marii Ladislav Lábek zmiňuje jen informaci, že byl zhotoven v renesančním slohu.¹¹⁹

Oba zvony nepřežily první světovou válku a byly rekvírovány pro válečné účely. Nové zvony nechala farnost v roce 1927 vyrobít v Českých Budějovicích Rudolfem Pernerelem. Zvon Anna se nachází na východní straně zvonové stolice, je 80 centimetrů široký, 283 kilogramů těžký a je zdoben reliéfem sv. Anny a Panny Marie. Zvon Panna Maria se nachází na západní straně, je to nejmenší zvon (okolo 60 centimetrů a 125,5 kilogramů) tzv. umíráček. Je zdoben Immaculatou stojící na zeměkouli. Nové zvony vysvětil dne 24. 4. 1927 prelát Gilbert Helmer z kláštera Teplá.¹²⁰

Kostel sv. Petra a Pavla neměl vždy jen tři zvony, ale čtyři. Měl také malý zvon tzv. sanktusník. Vážil 49 kilogramů. Zvon měl na sobě nápis, který nám prozrazoval, že sanktusník pořídil litický kněz a farář Adam Březenský v roce 1614 na své náklady. Poté byl

---

118 Farní kronika, s. 83

119 Lábek 1928, s. 26

120 Farní kronika, s. 91

v roce 1717 přelit na náklady chrámu. Sanktusník byl naneštěstí v roce 1918 také vydán na válečné účely.¹²¹

3.4.3. Varhany

Varhany, označované jako královský hudební nástroj, jsou prvkem, který by neměl chybět v žádném kostele. Ani litický kostel se nenechal zahanbit a jedny nádherné trojdílné varhany na své kruchtě má. Litické varhany nejsou tak letité oproti jinému vybavení kostela. Avšak mají své kouzlo a kvalitu, proto jim také patří místo v Ústředním seznamu kulturních památek ČR.

Vznik varhan můžeme datovat podle farní kroniky, kde je napsáno datum dokončení instrumentu 9. března 1833.¹²² Autory dle kroniky byli bratři Ignác a Josef Müllerové z Chebu. Na samotných varhanách nad manuálem hracího stolu je nápis, který také dokládá autorství bratrům Müllerovým:

*„V roce 1833 byly varhany postaveny bratry Müllerovými z Chebu, nechal je postavit důstojný a milostivý opat Adolf Koppmann. Tehdy zde byli: Důstojný pan farář P. Ludolph Heidler, důstojný pan kaplan P. Cornelius Kutschera a pan učitel Johann Weiss. Dne 27. března 1833.“*¹²³

Objednávku na varhany do litického kostela dal opat z kláštera v Teplé Adolf Koppmann. Bratři Müllerové tedy pro litický kostel zhotovili krásné barokní varhany. Předtím v kostele zřejmě žádný jiný nástroj nebyl, jelikož v pramenech o něm dosud není žádná zmínka.

Při instalaci varhan byl dle farní kroniky na náklady faráře opraven, zpevněn a hlavně zvětšen celý kůr. Varhany s kůrem byly natřeny slavným plzeňským lakýrníkem.

Varhany se nedochovaly v původní podobě, musely se několikrát opravovat (např. v roce 1846 během velké přestavby kostela). Velkou změnou prošly varhany v roce 1896, kdy byly barokní varhany romantizovány. I po romantizujících úpravách varhany zůstaly v původní skříni z pozdního baroka.¹²⁴

Trojdílná skříň se skládá z jednoho středového dominantního dílu a dvou menších bočních. Je zhotovena z měkkého jehličnatého dřeva, pravděpodobně z modřínu. Původní píšťaly se nedochovaly, jelikož byly zabráný během první světové války. Dnes můžeme

---

121 Farní kronika, s. 83

122 Farní kronika, s. 9

123 Přeloženo z němčiny

124 Farní kronika, s. 13

nalézt na varhanách pět píšťalových polí se zinkovými píšťalami. Píšťaly chrání jednoduchá řezba s florálním motivem. Navrch varhan byly druhotně umístěny barokní sošky andílků a sochy Panny Marie a sv. Jana z 18. století. Varhany disponují šesti rejstříky v manuálu a dvěma rejstříky v pedálu, čili varhany v litickém kostele nejsou nijak zvlášť veliké.¹²⁵

Největší úprava varhan proběhla v letech 2007-2014, kde se italský varhanář a restaurátor Giovanni Pradella se rozhodl zrestaurovat varhanní stroj. Stroj nechal převézt do Itálie, konkrétně do města Sondrio v severní Itálii, kde na něm celých sedm let pracoval. Hlavním cílem bylo dostat varhany do stavu podobnému původnímu provedení, přičemž pozornost padla zejména na zvuk i konstrukci.¹²⁶ Současně proběhlo zrestaurování barokní skříně, soch na její koruně a balustrády.¹²⁷ V červnu roku 2014 proběhlo dokončení dlouhé renovace varhan. Varhanám požehnal dnes již emeritní biskup plzeňské diecéze František Radkovský. Společně s požehnáním se ihned konal dlouho očekávaný varhanní koncert.

3.4.4. Hlavní oltář

Po vstupu do kostela nás na první pohled zaujme především okázalý hlavní oltář. Tento oltář patří mezi nejstarší vybavení litického kostela. Tento oltář ale není první, kterým se litický kostel pyšnil. Původní oltář shořel za velkého požáru v roce 1576. Nový a nynější oltář je zhotoven v pozdně renesančním slohu.¹²⁸

Nápis na straně oltáře nám napovídá, že autorem je Daniel Altmann z Eidenberku, která hlavní oltář zhotovil v roce 1600. Daniel Altmann pracoval až do své smrti na konci 16. století pro královský dvůr. V hradčanských radních manuálech je mnoho zápisů o jeho sochařské a řezbářské činnosti z počátku 17. století.¹²⁹ Dá se předpokládat, že když v roce 1598 vypukl v Praze mor, odešel Daniel Altmann do Plzně. Sponzorem dosazení oltáře byl nejspíše pán ze Štěnovic A. Hanigar.

Oltář se skládá ze širokého středu a dvou užších postranních částí. Jednotlivé části rozlišuje sloupoví. Výzdobu tvoří zejména bohaté řezby. Vespod jsou umístěny čtyři světci – sv. Jiří, sv. Ludmila, naproti stojí sv. Barbora a sv. Vojtěch. V horní části oltáře jsou to sochy sv. Petra a Pavla, sv. Jana Křtitele a sv. Jana Evangelisty. Sousedí nad obrazem zachycuje korunování Panny Marie. Na samotném vrcholu oltáře stojí socha Vzkříšeného Krista mající pod sebou přemoženého ďábla a kostlivce. Po stranách sochy Krista stojí sochy andělů s atributy umučení. V samotném středu oltáře můžeme vidět olejový obraz z roku 1724, který

---

125 Stýblo 2012, s. 2,3

126 Reindl 2013, s. 4

127 Stýblo 2012, s. 2,3

128 Lábek 1928, s. 23-24

129 Toman 1993, s. 16

je dílem malíře Antonína Schindlera. Obraz zachycuje v popředí předání klíče sv. Petru Kristem a v pozadí je zobrazen sv. Pavel.¹³⁰

3.4.5. Ostatní vybavení kostela

a) Boční oltáře

Zatímco hlavní oltář je v renesančním slohu, boční oltáře jsou z období baroka. Oba oltáře pocházejí z klášterního kostela v Chotěšově a do Litic byly dopraveny po roce 1804, kdy správa litické farnosti přešla pod klášter v Teplé. Autorem je pražský sochař Matěj Václav Jäckel, který oba oltáře zhotovil v roce 1727.

Na vrcholu levého oltáře je sv. Kateřina s anděly. Pod nimi se nacházejí těžké záclony. Ve středu oltáře stojí socha Panny Marie s Ježíškem. Po boku stojí velké sochy světců sv. Adriána a sv. Jakuba mladšího. Na levém oltáři se ještě na počátku 20. století nacházela nejstarší památka kostela řezaná socha sv. Anny Samotřetí. Dnes oltář zdobí jen její kopie.

Pravý oltář má na svém vrcholu sochu sv. Vojtěcha také doplněnou anděly a pod nimi těžkou záclonou. Střed zdobí socha sv. Jana Nepomuckého po stranách je sv. Gottfriedem a Heřmanem Josefem.

Oba oltáře jsou bohatě zdobené. Zvláštním prvkem jsou horní části těl andělů nad oltářní deskou, které jakoby nesou tíhu celé desky se skříní. Lábek¹³¹ píše, že výzdoba oltářů strhuje svoji pozornost od jejich konstrukce, kterou tvoří jen mohutná po stranách zalomená stěna.

b) Kazatelna

Další památkou nacházející se v kostele je dřevěná kazatelna. Je dílem řezbáře Václava Ribery. Kazatelnu zhotovil v roce 1665 ve velice raném barokním slohu. Kazatelna má osmiboké řečniště, které dole zakončuje velký hrozen. Hrany řečniště jsou ozdobeny rovnými sloupky, které jsou spojené s hořejší římsou. Mezi sloupky jsou výklenky na ozdobné sošky, které se do dnešních dnů nedochovaly. Lábek¹³² ještě v roce 1928 ve své práci zmiňuje, že sošky ve výklencích jsou. Mělo se jednat o miniaturní sošky představující čtyři evangelisty. Klobouk kazatelny je zhotoven už v typickém baroku: boltcovitá výzdoba, silně zalamovaná římsa s hlavičkami andělíčků i střapce, které lemují dolní část klobouku kazatelny.

---

130 Lábek 1928, s. 23-24

131 Lábek 1928, s. 25

132 Lábek 1928, s. 24

c) Náhrobník Judity Henygarové

Pod kůrem se vyskytuje další pozoruhodná památka – renesanční kamenný náhrobník Judity Henygarové. Judita Henygarová byla majitelka panství ve Štěnovicích, jež zemřela v roce 1617. Deska náhrobku je z černého mramoru, na pravé straně můžeme vidět ve vavřínovém věnci rodový znak Henigarů.¹³³ Celý prostor náhrobku zaujímá ležící postava oděna v renesančním šatu (dlouhý řasnatý plášť s rukávy, vysoký pas, na hlavě rouška) a držící v rukách na prsou růženec.

Dále můžeme spatřit nápis (ještě v gotické minuskuli): „*V roce 1617 ve středu po květné neděli umřela jest urozená paní Judit Henygarová (dále nečitelně) a tuto pochována jest. Pán Bůh všemohoucí rač duši její milostiv býti.*“ Další náhrobky štěnovických pánů se do naší doby nedochovaly.

d) Obrazy v lodi

Vysoko na stěnách chrámové lodi visí čtyři obrazy. Vlevo na prvním obraze z počátku 18. století je zobrazen šlechtic Hroznata v zeleném šatě s knížecí čapkou. Vedle je renesanční obraz Vzkříšeného Krista. Na pravé straně visí první obraz Svaté Trojice a na druhém je zachycen řádový světec sv. Heřman Josef v bílém rouše a s věncem bílých květů nad hlavou.

Obrazy dokumentují spojitost kostela s chotěšovským a tepelským klášterem.

e) Další

Ze stropu lodi visí starý benátský lustr složený z rytých a zlacených obroučků, na kterém jsou pověšeny skleněné hranoly. U levého postranního oltáře se nachází dřevěná barokní křtitelnice se soškou Krista.

Na pravé stěně lodi vedle obrazů visí pamětní deska, která je věnována památce občanů Litic, kteří zahynuli při první světové válce. Byla zde umístěna roku 1931. Jde o seznam obětí s fotografiemi a poděkováním za jejich oběť.¹³⁴

---

133 Pozn. kolmo dělený štít, v klenotu buvolí parohy

134 Farní kronika, s. 94

4. Ostatní sakrální stavby v obci

4.1. Fara

K litickému kostelu sv. Petra a Pavla neodmyslitelně patří také farní budova (obr. 9). Fara stojí hned vedle kostela. Je to velká jednopatrová stavba. Její vzhled je typicky farní. Fasáda je členěna lizénami, což působí velice dobovým dojmem. První zmínka o faře je z dob třicetileté války, po které fara zůstala v troskách. Je však téměř jisté, že fara fungovala daleko dříve, jelikož již v roce 1352 je kostel uveden jako farní.¹³⁵ Avšak nevíme, kdy byla samotná dnešní dochovaná stavba postavena.

K faře patří velice rozsáhlý areál se zahradou, na kterém se nachází několik dalších budov – skladovací prostory, sál pro konání akcí a nová budova z roku 2011, kde se nachází kaple Navštívení Panny Marie neboli kaple Objetí.

Celý pozemek ohraničuje cihlová zeď, která zde bývala už v prvopočátcích fary. Do dvora se vchází malým vchodem, vedle něj jsou ještě velká vrata s trojbokým štítem, na kterém býval chotěšovský znak. Dnes je tam znak sdružení Koinonie Jan Křtitel. Další vchod býval také přímo naproti kostelnímu portálu, aby mohl farář chodit přímo, ale dveře byly zazděny někdy po roce 1950.¹³⁶

Prízemí je krásně sklenuto valenou klenbou s lunetami. Uvnitř se nachází několik obrazů, z nichž je nejvýznamnější barokní obraz „Svatý Jan Nepomucký je vítán na nebesích“ z počátku 18. století od neznámého autora.¹³⁷

Farní budova sloužila k ubytování faráře, kaplana a místních zasvěcených bratrů a sester. K tomuto účelu slouží i dnes.

4.2. Immaculata

Před farou, tedy také kousek od kostela sv. Petra a Pavla stojí Immaculata z doby kolem roku 1800. Socha prošla v roce 2002 velkou renovací.

4.3. Socha sv. Jana Nepomuckého

Sochu sv. Jana Nepomuckého můžeme v Liticích nalézt na tradičním místě – na mostě. Podstavec hlásá, že socha pochází z roku 1838. Jejím vzorem je jistě socha sv. Jana Nepomuckého na pražském Karlově mostě od známého sochaře Jana Brokoffa.

Z místní kroniky se dozvídáme, že socha sv. Jana Nepomuckého však stála daleko dříve, ale na jiném místě (na rozcestí ulic Robčická, Štěnovická a Budilovo náměstí). Tato socha byla z roku 1723. Socha však byla počátkem 20. století velice poškozena a hrozilo její

---

135 Tomek 1874, s. 86

136 Kronika Litic I., s. 328

137 Lábek 1928, s. 26

sesutí. Proto byla roku 1830 odstraněna s tím, že se bude konat její oprava. Oprava byla provedena roku 1848, ale na podstavci je zmíněno datum 1838. Podstavec pocházel z jiné sochy Jana Nepomuckého v nedaleké obci Útušice.¹³⁸

4.4. Kapličky

Ve vsi Litice bylo během 19. a počátku 20. století vystavěno a také zbouráno několik kapliček a kaplí. Na katastru obce Litice je dnes 11 kapliček, přímo v Liticích však stojí kapličky čtyři.

První kaplička stojí na silnici bezprostředně při příjezdu do Litic. Dlouho stála neudržovaná, ale v nedávné době prošla opravou a byla zasvěcena sv. Barboře. Druhá kaplička stojí přímo na návsi. Je dobře udržovaná, ale nic více o ní nevíme. Třetí kaplička se nachází v ulici V Úhlu. Je zabudována ve štítu domu. Poslední a novodobou kapličkou je kaplička, která dostala název sv. Petra a Pavla. Nachází se ve zdi domu přímo u silnice Klatovská.¹³⁹

Důležitá kaple se nachází na nové příjezdové cestě do Litic ze směru od Radobyčic. Její dnešní název je Kaple Přímluvy, ale v roce 1863, kdy byla kaple postavena, byla zasvěcena Bolestné Matce Boží. Tehdy ji nechali zbudovat na své náklady litičtí rolníci Gruber a Šiška.¹⁴⁰ V roce 2003 prošla kaple zásadní opravou a konalo se její znovuvysvěcení.

4.5. Hřbitov

Nejdříve byl litičský hřbitov tradičně v bezprostřední blízkosti kostela. To dokládá archeologická zpráva, která hovoří o nález 43 jedinců a předmětů hned u zdi kostela. Poslední nálezy můžeme datovat do druhé poloviny 18. století, např. křížek, knoflík, poutní přívěšek.¹⁴¹

Tento hřbitov byl zrušen v roce 1792 dle nařízení Josefa II. Ten vyžadoval, aby hřbitovy byly z hygienických důvodů zřizovány mimo obce. Vznikl nový hřbitov na poli kousek za vsí (směrem na Lhotu).¹⁴²

Jelikož se počet obyvatel vsi Litice zvyšoval, velikost nového hřbitova přestala vyhovovat. Z let 1895-1897 máme dochovány písemné prameny o jeho dvojnásobném rozšíření. Pozemky potřebné pro rozšíření hřbitova daroval plzeňský starosta spolu s okresním výborem a k uskutečnění plánu došlo až na počátku 20. století. V tomto stavu je hřbitov dodnes.¹⁴³

---

138 Kronika Litic I., s. 138

139 <https://www.koinonia.cz/sakralni-stavby/> (29. 3. 2019)

140 Farní kronika, s. 42

141 Dudková 2017, s. 20 - 21

142 Farní kronika, s. 65

143 Plány, 12b

5. Závěr

Farní kostel sv. Petra a Pavla není zvnějšku přespříliš zajímavý. Přesto nás ale nadále navádí k jeho dalšímu poznávání. Je druhou nejstarší stavbou v obci Litice. Svou polohou je pýchou vsí, stal se jejím symbolem a utváří její panorama ze všech světových stran.

Mohlo by se zdát, že tento vesnický kostel již o sobě neodhalí nic nového. Omyl byl ovšem pravdou. V nedávné době nicméně kostel ukázal svá starodávná tajemství. Ať už se jedná o odhalení vstupního portálu, který má svou hodnotu ve své podobě s portály chrámu sv. Bartoloměje na náměstí v Plzni i ve svém bohatém (i když nedokončeném) vzezření. Nebo o zjištění existence zakrytých nástěnných maleb v presbytáři z písemných pramenů. Avšak nejdůležitějším objevem v tomto desetiletí byl nález románských základů při odvlhčovacích opravách kostela. Ty s plnou jistotou potvrdily, že na místě dnešního gotického kostela stál jeho románský předchůdce.

Tyto čerstvé objevy zatřáslы místními historiky, plzeňským tiskem, litickými rodáky a mnoha dalšími lidmi, kteří se o historii (byť jen zběžně) zajímají. Nálezy zejména proměnily obyčejný vesnický kostelík ve skutečně hodnotnou církevní památku.

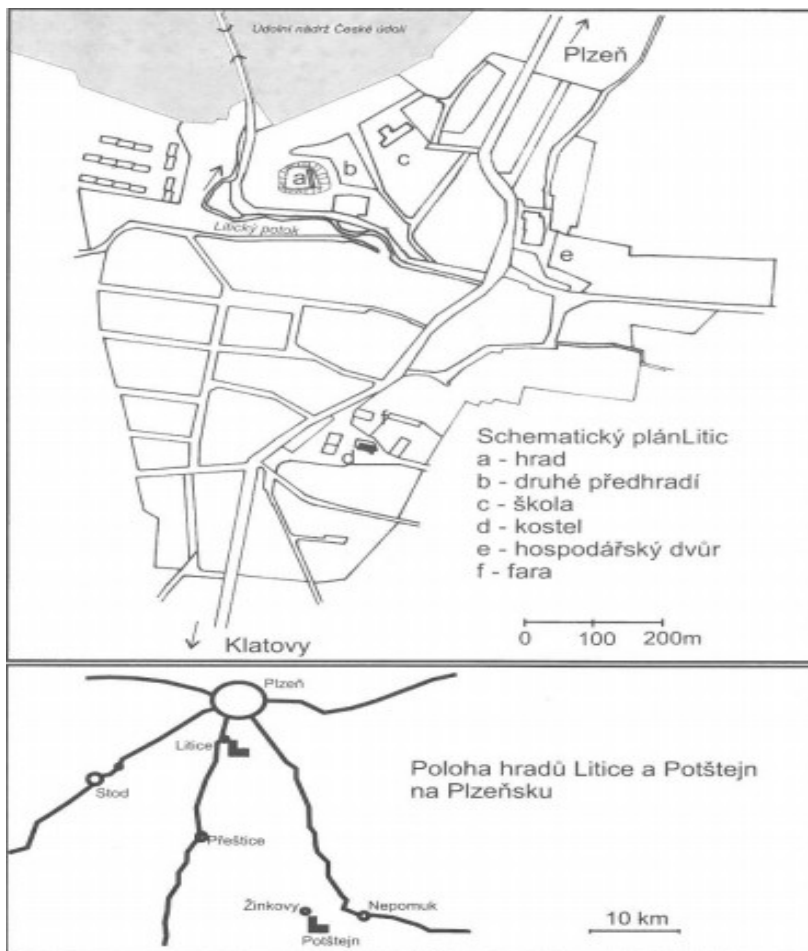
V této práci jsem se pokusila všechny zmíněné i starší poznatky shrnout do jednoho uceleného přehledu. Pracovala jsem se všemi možnými materiály – archeologickými nálezovými zprávami, restaurátorskými zprávami, novinovými články a zejména sekundární literaturou, jejíž správnost jsem ověřovala dobovými dochovanými písemnými prameny z archivů kláštera v Teplé a Chotěšově.

Důležitým pramenem pro moji práci, byla farní kronika, kterou dosud nikdo ke své práci nepoužil, jelikož byla ukryta na faře. V ní se mi podařilo najít mnoho nových informací z 19. a 20. století. Zejména ve farní kronice byly objeveny poznatky ohledně přestaveb kostela a farní budovy, které se jistě při dalších opravách využijí. Dále kronika obsahuje přesné rozdělení úřadů farářů a údaje o nich, které v místní kronice chyběly. V neposlední řadě informace o kapličkách v okolí Litic, výtržnostech v roce 1920 a také o zvonech kostela.

Použitím těchto všech materiálů jsem usilovala o naprosté vyčerpání tématu a zmínění všech potřebných informací.

Závěrem bych chtěla říci, že cíl, který jsem si vytyčila, byl splněn. Stále se zde však naskytá prostor pro další bádání (zejména to archeologické a restaurátorské), které by snad mohlo vypátrat další záhady a tajemství. Věřím totiž, že kostel sv. Petra a Pavla mnohá překvapení ještě v sobě ukrývá.

Obrazová příloha:

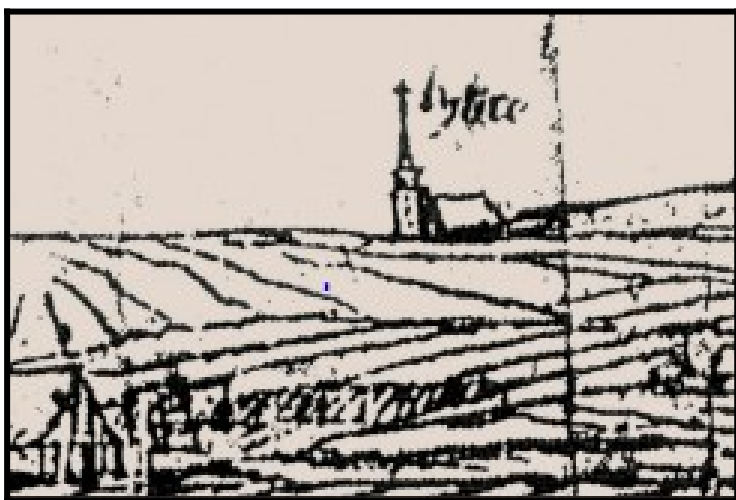
1 Schématický plán a poloha Litice vůči ostatním hradům na jižním Plzeňsku

2 Pohled na Litice a kostel sv. Petra a Pavla – pohled z hradu

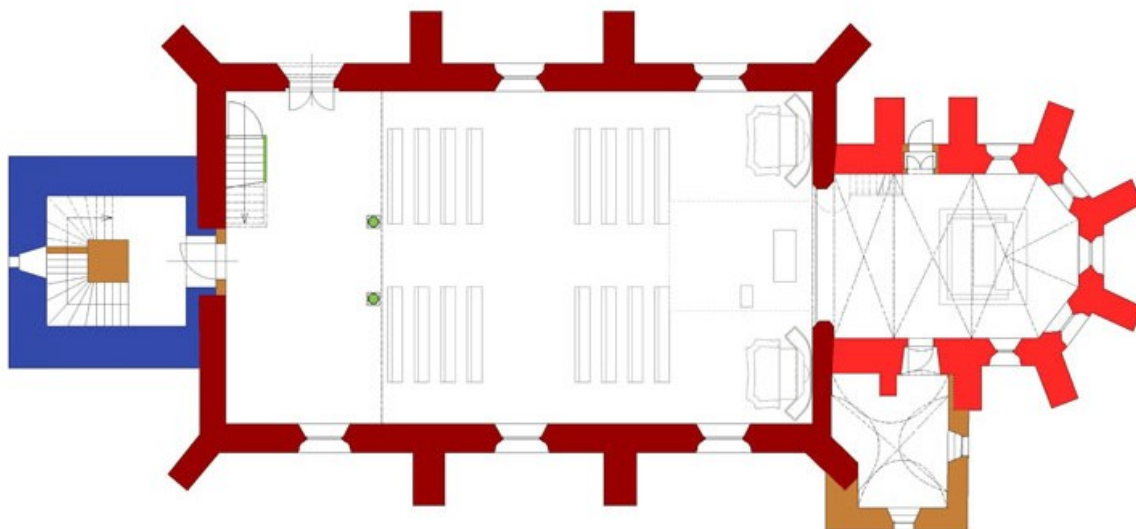
3 Erb Drslaviců a dnešních Litic

4 Vyobrazení litického kostela na vedutě Plzně od Jana Willenberga z roku 160

BAREVNÉ ROZLIŠENÍ SLOHOVÝCH OBDOBÍ

	gotika	kolem r.1360 n.l.
	gotika	kolem r.1400 n.l.
	pozdní renesance	polovina 17. stol.
	baroko	1. polovina 18. stol.
	empír	počátek 19. stol.

5 Zobrazení vývojových etap a slohových období

6 Kvádr s reliéfem bojovníka

7 Kruchta s varhany – zobrazení sochařské výzdoby po nedávné opravě

8 Kostel sv. Petra a Pavla

9 Farní budova - s vjezdem a znakem Koinonie Jan Křtitel

10 Detail vstupního portálu

11 Interiér kostela sv. Petra a Pavla – Presbytář, hlavní oltář, boční oltáře a kazatelna

12 Zvon Petr a Pavel - z roku 1582

Seznam použitých informačních zdrojů:

Primární prameny:

a) Nevydané:

Farní kronika, dostupné: Římskokatolická farnost Plzeň-Litice (Budilovo nám. 1/2, 321 00 Plzeň 6 - Litice)

Kronika Litic I., *Archiv města Plzně*, fond Archiv obce Litice, i. č. rkp. 27309, sign. 21d6,

Kronika Litic 1969 – 1987, *Archiv města Plzně*, fond Místní národní výbor Litice, i. č. rkp. 35906, sign. 32a136

Kniha účtů farního kostela v Liticích v letech 1722 – 1924, *Státní oblastní archiv v Plzni – pobočka Cheb*, fond Klášter Premonstrátů Teplá, knihy č. 453 - 460

Pozemková kniha panství Chotěšovského (1630 – 1638), *Archiv města Plzně*, fond Velkostatek Chotěšov, i. č. rkp. 497, sign. 1f21

Zápisní kniha panství Chotěšovského (1624 – 1650), *Archiv města Plzně*, fond Velkostatek Chotěšov, i. č. rkp. 70, sign. 4b68

Listina o zápisu litického zboží 15. 9. 1431, *Národní archiv, Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II. (1115-1760)*, fond Řád Premonstrátek Chotěšov, sign. 2165, in: monasterium.net, URL

<<http://monasterium.net/mom/CZ-NA/AZK%7CChotesov/2165/charter>>, accessed at 2019-03-04Z, zkrácená citace: Zápis litického zboží

Listina o prodeji zápisu chotěšovského kláštera na zboží litické 26. 10. 1448, *Národní archiv, Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II. (1115-1760)*, fond Řád Premonstrátek Chotěšov, sign. 2182, in: monasterium.net, URL

<<http://monasterium.net/mom/CZ-NA/AZK%7CChotesov/2182/charter>>, accessed at 2019-03-04Z, zkrácená citace: Prodej zápisu

Listina o potvrzení zástavy Litic 5. 6. 1509, *Národní archiv, Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II. (1115-1760)*, fond Řád Premonstrátek Chotěšov, sign. 2287, in: monasterium.net, URL <<http://monasterium.net/mom/CZ-NA/AZK%7CChotesov/2287/charter>>, accessed at 2019-03-04Z, zkrácená citace: Potvrzení zástavy

Listina o odkazu bohoslužebných předmětů kostelu 7. 3. 1526, *Národní archiv, Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II. (1115-1760)*, fond Řád Premonstrátek Chotěšov, sign. 2301, in: monasterium.net, URL <<http://monasterium.net/mom/CZ-NA/AZK%7CChotesov/2301/charter>>, accessed at 2019-03-04Z, zkrácená citace: Dar bohoslužebných předmětů

Daň z příjmu kláštera Teplá 30. 6. 1914, *Státní oblastní archiv v Plzni – pobočka Cheb*, fond Klášter Premonstrátů Teplá, č. kar. 541, sign. 12f

Daň z příjmu kláštera Teplá 15. 2. 1915, *Státní oblastní archiv v Plzni – pobočka Cheb*, fond Klášter Premonstrátů Teplá, č. kar. 541, sign. 12f

Litice - rozpočty, účty, korespondence 1875–1942, *Státní oblastní archiv v Plzni – pobočka Cheb*, fond Klášter Premonstrátů Teplá, č. kar. 597, sign. 2318

Plány na rozšíření hřbitova (1895 – 1898), *Státní oblastní archiv v Plzni – pobočka Cheb*, fond Klášter Premonstrátů Teplá, č. kar. 541, sign. 12b

b) Vydané:

DOSKOČILOVÁ, Marie. *Berní rula: sv. 23, Kraj Plzeňský. Díl 1.* 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1952.

HOFFMANN, František. *Soupis rukopisů knihovny kláštera premonstrátů Teplá.* Praha: Archiv Akademie věd České republiky, 1999. Studie o rukopisech. ISBN 80-902-4647-8.

KROFTA, Kamil. *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia.* Pragae, 1904.

TOMEK, Václav Vladivoj. *Registra decimarum papalium: čili Registra papežských desátku z diecézí pražské.* Praha: Královská česká společnost nauk, 1873.

Sekundární literatura:

ANDERLE, Jan. Románský kostel v Liticích. *Plzeňský rozhled*. 2006, **10**, 42.

ANDERLE, Jan. Románská etapa kostela sv. Petra a Pavla - úvahy o stavbě a jejím kontextu. In: *Devět století kláštera v Kladrubech: 1115-2015*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2017, s. 247-256. ISBN 978-80-87890-28-8.

ANDERLE, Jan. *Litice, Kostel sv. Petra a Pavla: Stavebně historické vyhodnocení nálezů při opravě fasád v letech 2003 až 2014*. 1. Plzeň, 2014.

ASCHENBRENNER, Vít, Jakub BACHTÍK, Irena BUKAČOVÁ, et al. Dějiny města Plzně. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014-. ISBN 978-80-87911-02-0.

BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Dějiny Plzně: od počátků do roku 1788*. Plzeň: Západočeské nakladatelství v Plzni, 1965.

BRAUN, Peter. K osídlení kultury s lineární keramikou u Litic, okr. Plzeň - město. *Otázky neolitu a eneolitu našich zemí. Sborník příspěvků z 19. pracovního setkání badatelů zaměřených na výzkum neolitu a eneolitu České a Slovenské republiky. Plzeň 9. - 12. 10. 2000*. Plzeň: Západočeské muzeum, 2001, (9.), 102 - 108.

DUDKOVÁ, Veronika. Výzkum u kostela sv. Petra a Pavla v Liticích. *Archaeologia historica*. 2018, **43**(1), 35 - 49. ISSN 0231-5823.

Gotika v západních Čechách (1230-1530): architektonická skulptura a plastika, náhrobní skulptura, sochařství, "images miraculosae" středověkého původu. Praha: Národní galerie, 1996. ISBN 80-703-5088-1.

HEROUT, Jaroslav. *Slabikář návštěvníků památek*. 4. vyd. V Praze: Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště středních Čech, 2011. ISBN 978-80-86516-40-0.

HLINOMAZ, Milan. *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*. České Budějovice: Veduta, 2009. ISBN 978-80-86829-46-3.

HLINOMAZ, Milan. Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska. 1. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 2013. ISBN 80-239-0337-3.

HRON, Marcel a Jiří Fiala. *Restaurátorská zpráva: Restaurátorský zásah na 3 kamenných krycích deskách opěrných pilířů*. Rokycany, 2006.

HRON, Marcel a Jiří Fiala. *Restaurátorská zpráva: Restaurátorský zákrok na figurálních reliéfech na dvou kamenných blocích ve zdivu*. Rokycany, 2006.

LÁBEK, Ladislav. *Hrad a osada Litice*. Plzeň: Grafické závody, 1928. Památná místa našeho kraje, 13.

KRAUSOVÁ, Milada. K problematice česko-německých vztahů v obci Litice u Plzně v letech 1938 – 1945. *Historie okupovaného pohraničí 1938 - 1945*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2006, (12), 171 - 207.

MENCL, Václav. *Vývoj středověkého portálu v českých zemích*. Zprávy památkové péče, 1960.

MENCL, Václav. *Česká architektura doby lucemburské*. 1. 1948: Sfinx/B. Janda, Praha.

NOVOBILSKÝ, Milan a Petr ROŽMBERSKÝ. *Hrad Litice u Plzně*. Plzeň: Ing. Petr Mikota, 2002. Zapomenuté hrady, tvrze a místa, 7. ISBN 80-86596-11-7.

ORNA, Jiří. *Kostel sv. Petra a Pavla, Plzeň – Litice, stavební úpravy - odvlhčení: Nálezová zpráva*. Plzeň, 2017.

POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*. 1. Praha: Academia, 1978.

PODLAHA, Antonín. *Posvátná místa království českého: Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém*. Řada první, díl II. Praha: Dědictví Svatojánského, 1908. Dědictví Svatojanské.

REINDL, Jiří. Restaurování varhan ve farním kostele sv. Petra a Pavla. *Hudební občasník plzeňské diecéze*. 2013, 7(3), 4.

SLABÝ, Otto a Jaroslav NOSEK. *Památce dvanácti amerických letců ubitých Němci v Liticích 1945*. Litice: Občanské fórum, 1990.

SOKOL, Petr. Vývoj a struktura osídlení mikroregionu Litice – Útušice (okr. Plzeň–město/Plzeň–jih). *Archeologické rozhledy* 53. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2001, (2.), 211-235.

STÝBLO, Jiří. *Restaurátorská zpráva: Povrchové úpravy varhaní skříně a balustrády kruchty v kostele v Liticích*. Sušice, 2012.

ŠLECHTA, Jindřich. *Restaurátorská zpráva: Sochařská výzdoba varhaní skříně*. Horažďovice, 2012.

TOMAN, Prokop. *Nový slovník československých výtvarných umělců*. 4. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1993. ISBN 80-900648-4-1.

VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-859-8317-6.

Seznam obrazových příloh:

1. **Schématický plán a poloha Litic vůči ostatním hradům na jižním Plzeňsku**, zdroj: Novobilský, 2002, str. 31
2. **Pohled na Litice a kostel sv. Petra a Pavla**, zdroj: <http://www.oplzni.eu/?p=2039> (29. 3. 2019)
3. **Erb Drslaviců a dnešních Litic**, zdroj: Litické listy. Litice, 2011, (5).
4. **Vyobrazení litického kostela na vedutě Plzně od Jana Willenberga z roku 1602**
5. **Zobrazení vývojových etap a slohových období**, zdroj: SOUKUP, Jan. *Živé kameny litického kostela*. Plzeň: Občanské sdružení Přátelé Koinonie, 2010. ISBN 978-80-254-9114-0.
6. **Kvadr s reliéfem bojovníka**, zdroj: Anderle 2017, s. 248
7. **Kruchta s varhany** - zobrazení sochařské výzdoby po nedávné opravě, zdroj: REINDL, Jiří. *Živé píšťaly litických varhan*. Plzeň: Občanské sdružení Přátelé Koinonie, 2016. ISBN 978-80-260-8599-7.
8. **Kostel sv. Petra a Pavla**, zdroj: vlastní
9. **Farní budova s vjezdem a znakem Koinonie Jan Křtitel**, zdroj: vlastní
10. **Detail vstupního portálu**, zdroj: <http://www.oplzni.eu/?p=67> (29. 3. 2019)
11. **Interiér kostela sv. Petra a Pavla – Presbytář, hlavní oltář, boční oltáře a kazatelna**, zdroj: <http://www.oplzni.eu/?p=67> (29. 3. 2019)
12. **Zvon Petr a Pavel z roku 1582**, zdroj: vlastní